

Eveliina Heinonen

Tässä olen nyt –

Draamaprojekti ikäihmisten ja uussuomalaisten kanssa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Opinnäytetyö

16.5.2013

<p>Tekijä Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Eveliina Heinonen Tässä olen nyt – Draamaprojekti ikäihmisten ja uussuomalaisten kanssa.</p> <p>46 sivua + 5 liitettä 16.5.2013</p>
<p>Tutkinto</p>	<p>teatteri-ilmaisun ohjaaja</p>
<p>Koulutusohjelma</p>	<p>esittävä taide</p>
<p>Suuntautumisvaihtoehto</p>	<p>teatteritoiminnan suuntautumisvaihtoehto</p>
<p>Ohjaaja</p>	<p>yliopettaja Helka-Maria Kinnunen</p>
<p>Tämä on monimuotoisen opinnäytetyön kirjallinen osa. Työn keskiössä on Kinaporin palvelukeskuksessa syksyllä 2012 toteutettu <i>Tässä olen nyt</i> -draamaprojekti kantasuomalaisten ikäihmisten sekä somalialaistaustaisten uussuomalaisnaisten kanssa. Kirjoittaja toimi prosessin ohjaajana.</p> <p><i>Tässä olen nyt</i> -projektissa käsiteltiin kahta aihetta, äitiyttä ja omia juuria, erilaisilla draama- ja devising-menetelmillä. Aiheita lähestyttiin henkilökohtaisella tasolla ja materiaalina käytettiin ryhmäläisten muistoja ja tarinoita. Prosessissa syntyneestä materiaalista koottiin esitys <i>Tässä olen nyt</i>, jota esitettiin kolme kertaa Kinaporin palvelukeskuksessa marraskuussa 2012. Esityksen kesto oli noin tunti.</p> <p>Kirjallisessa opinnäytetyössä tarkastellaan <i>Tässä olen nyt</i> -draamaprojektin työtapoja ja tutkitaan minkälaiset työtavat helpottavat kahden eritaustaisen ryhmän kohtaamista. Työssä käsitellään rakentavan vuorovaikutuksen ja dialogin merkitystä ihmisten välisen kohtaamisen aikaansaamiseksi. Työ kuvaa aikajärjestyksessä eri vaiheita ja ilmiöitä ryhmässä prosessin aikana. Rinnalla kulkee kirjoittajan oma reflektio ohjaajan työstä. Luvussa neljä käsitellään <i>Tässä olen nyt</i> -draamaprojektin aikana syntyneitä oivalluksia ja erilaisia haasteita, joita ryhmän kanssa on tullut vastaan. Lopussa listataan asioita, joita muiden tekijöiden kannattaisi ottaa huomioon vastaavanlaisia projekteja suunnitellessa.</p> <p>Opinnäytetyö pyrkii avaamaan konkreettisella tavalla teatteri-ilmaisun ohjaajan työtä ryhmän kanssa. Opinnäytetyö tarjoaa myös palvelukeskuksille mallia, miten draama voitaisiin hyödyntää keskuksen arjessa. Työssä todetaan, että yhtä laajamittaisen prosessin toteuttamiseen tarvitaan ammattilaisia työn tekijöiksi, mutta osia prosessista voidaan nähdä osana palvelukeskuksen arkea.</p>	
<p>Avainsanat</p>	<p>yhteisöteatteri, draama, devising, uussuomalaisuus, ikäihminen, vuorovaikutus, kohtaaminen, Kinaporin palvelukeskus</p>

Author Title	Eveliina Heinonen Here I Am Now – Drama project with Elderly People and Immigrants.
Number of Pages Date	46 pages + 5 appendices 16 May 2013
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	Drama instructor
Instructor	Helka-Maria Kinnunen, principal lecturer
<p>The present multiformed final thesis forms the written part of the final project. <i>Here I Am Now</i> drama project took place in autumn 2012 in Kinapori sheltered home in Helsinki. It was carried out with Finnish elderly people and with Somali immigrant women. The author worked as an instructor and director of the project.</p> <p>During the <i>Here I Am Now</i> drama project, the participants surveyed two themes: motherhood and one's own roots, with varied drama methods and devising tools. The themes were surveyed at a personal level using memories and stories as a material to make a script. The play was performed in Kinapori sheltered home. The duration of the show was one hour and it was performed three times in November 2012.</p> <p>The present thesis analyses the drama methods and devising tools used when working at <i>Here I Am Now</i> drama project, and it examines especially the kind of methods which would ease the encounters between two groups with different backgrounds. The thesis deals with constructive interaction and the meaning of the dialogue to achieve encounters between people.</p> <p>The present thesis introduces the process of the group in a chronological order, together with the author's own reflection of her own work. Chapter four introduces insights and challenges in the group process found by the author during the process. In the end, the author lists affairs, which other authors should take into consideration when executing similar community theater projects.</p> <p>The present thesis aims at answering how a drama instructor could work with a group similar to <i>Here I am now</i>. The thesis also provides a model or a pattern for a sheltered home to utilize drama in everyday routines. The thesis suggests that the process in such a large scale would need a competent drama instructor, but parts of it could also be used in everyday routines.</p>	
Keywords	community theater, drama, devising methods, immigrant, elderly people, interaction, encounter, Kinapori sheltered home

Sisällysluettelo

1	Kohtaamisen kaipuusta	1
1.1	Mitä?	2
1.2	Miksi?	3
1.3	Kuka?	4
2	Tässä olen nyt -prosessi: kuin kasvattaisi kasvia	5
2.1	Maaperän muokkaus – toukokuu ja elokuu	5
2.1.1	Oma prosessi ja aiheen valinta	5
2.1.2	Käynnistysvaiheita	6
2.2	Siemenen kylväminen – syyskuu	7
2.2.1	Ryhmän muodostuminen ja tutustuminen	10
2.2.2	Improvisaatio ja hyväksynnän haasteet	11
2.2.3	Kehollisuus muistin tukena	13
2.2.4	Ohjaajuuden haasteita ja oivalluksia	15
2.3	Kastelu ja lannoitus – lokakuu	17
2.3.1	Materiaalin tarkempi tuottaminen	17
2.3.2	Kenen juttua ollaan tekemässä?	20
2.3.3	Kohti näyttämöharjoittelua	22
2.4	Kitkeminen – marraskuu	24
2.4.1	Rönsyilyä ja rajoja	25
2.4.2	Haastavan aiheen äärellä	27
2.4.3	Esityksen hengen löytäminen	29
3	Puhkeaminen kukkaan – esityskausi	31
4	Sadonkorjuu – lisää oivalluksia	34
4.1	Terapian ja taiteen tekemisen rajapinnassa	34
4.2	Muusikon ja ohjaajan yhteistyö	37
4.3	Vielä enemmän avoin prosessi	38
4.4	Mitkä kulttuuriset erot?	39
5	Uusi istutus – miten jatkaisin?	42
	Lähteet	45
	Liitteet	

- Liite 1. Toimintasuunnitelma
- Liite 2. Tässä olen nyt -käsikirjoitus
- Liite 3. Käsiohjelma
- Liite 4. Purkuhaastattelulomake
- Liite 5. Lehtijuttu Tässä olen nyt –esityksestä

1 Kohtaamisen kaipuusta

Keskustelu luo kohtaamista. Kosketus luo kohtaamista. Yhteisen asian jakaminen luo kohtaamista. Silmiin katsominen luo kohtaamista. (Heinonen, työpäiväkirja 25.9.2012.)

Kuva 1. Sirpa, Fowsia, Kaija sovittelevat raskausmaha. Kari kokeilee sotilasasua. Kuvaaja Antti Wuokko.

Ohjasin syksyllä 2012 Kinaporin palvelukeskukseen teatteriesityksen *Tässä olen nyt*, joka oli monimuotoisen opinnäytteeni toiminnallinen osio. Tässä opinnäytteeni kirjallisessa osassa avaan prosessia ja tutkin prosessissa käytettyjä työtapoja. Erityisesti keskityn miettimään, mitkä syyt ja toimintatavat edesauttavat ryhmälähtöisessä prosessissa toisilleen tuntemattomien ja eritaustaisten ihmisten kohtaamista. Opinnäytetyö on hankkeistettu ja tehty yhteistyössä helsinkiläisen Kinaporin palvelukeskuksen kanssa.

1.1 Mitä?

Tässä olen nyt -projektin tarkoituksena oli saattaa yhteen Kinaporin palvelukeskuksen ikäihmiset sekä uussuomalaisen naisten ryhmä. Ohjaajan, eli minun, johdolla tutkittiin kahta aihetta draamamenetelmien avulla. Aiheesta koostettiin esitys *Tässä olen nyt*, joka esitettiin kolme kertaa Kinaporin palvelukeskuksen juhlasalissa. Prosessi kesti elokuusta marraskuuhun sisältäen yhteensä 26 kolmen tunnin harjoituskertaa.

Projektin aikana keräsimme materiaalia kahden valitsemani teeman ympäriltä, jotka olivat äitiys ja omat juuret. Koostin ryhmän tuottamasta materiaalista käsikirjoituksen, jonka pohjalta harjoittelimme esityksen. Käytin työskentelyssä erilaisia devising- sekä yhteisöteatterimenetelmiä, joita esittelen seuraavissa luvuissa. Devising -teatteri tarkoittaa joukkoa teatterin työtapoja, joille yhteisenä voidaan nimetä ainakin eiteksilähtöisyys ja ryhmäprosessoiva työtapo, jossa esityksen käsikirjoitus muotoutuu prosessissa sekä halu laajentaa teatterin käyttöä yhteisöissä ja tarpeen tehdä itselle merkityksellistä teatteria (Koskenniemi 2007, 17). Työskentelyssä painottuu prosessi ja itserefleksio päämäärän, eli esityksen sijaan. Omassa devising-työskentelyssä painotettiin menetelmiä, jotka edesauttavat kohtaamisessa ja synnyttävät dialogia ihmisten välille. Työskentelyssä voidaan nähdä myös sosiokulttuurisen innostamisen lähestymistapaa. Innostamisen pedagoginen ajattelu perustuu uskoon, että ihmisen omat ominaisuudet riittävät hänen parhaaseen kehittymiseensä (ks. lisää Renlund & Ventola 2005, 35; Kurki 2002).

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja siinä on etnografisia ja autoetnografisia piirteitä (Lappalainen 2007, 9–10; Kinnunen 2008, 55). Käytän tutkimuksessani lähteinä omia työpäiväkirjojani prosessin ajalta sekä videoituja prosessin purkukeskusteluja marraskuulta ja prosessin keskeltä lokakuulta 2012. Lähteenäni on myös palautelomake osallistujilta (Liite 4) sekä Kinaporin palvelukeskuksen johtaja Sari Hedmanin ja toiminnanohjaaja Eija Mustosen palaute prosessin jälkeen.

Opinnäytetyöni tarkoitus on esitellä, minkälaisia työtapoja teatteri-ilmaisun ohjaaja voi käyttää työskennellessään kahden eritaustaisen ryhmän kanssa kohtaamisen ja avoimemman yhteiskunnan aikaan saamiseksi. Käsittelen asiaa omien teatteri-ilmaisun ohjaajan toimintatapojeni valossa.

Nimi *Tässä olen nyt* viittaa projektin teemaan ja tapaan, jolla sitä lähestytään. Projektin tarkoituksena oli, tutkimalla omia juuria ja sitä mistä on lähtenyt, sijoittaa itsensä tähän hetkeen ja tarkastella, missä on nyt. Koko prosessi on ollut minulle ja osallistujille kuin kasvin kasvattamista istutuksesta aina rönsyilyyn, kitkemiseen ja kukkaan puhkeamiseen asti.

1.2 Miksi?

Projektin idea on lähtenyt omasta halustani ja tarpeestani synnyttää kohtaamista kansuomalaisten ja uussuomalaisten välille. Olin huomannut vuoden 2011 kunnallisvaalien jälkeen suomalaisten yleisen ilmapiirin muuttuneen vihamieliseksi uussuomalaisia ja maahanmuuttajia vastaan (ks. lisää Jasinskaja-Lahti, & Liebkind & Vesala 2002). Näen, että taiteilijana minulla on oikeus ja velvollisuus ottaa teoksilla kantaa yhteiskunnassa vallitseviin asioihin. Kun Kinaporin johtaja Sari Hedman etsi toukokuussa 2012 ikäihmisten näytelmäkerholle vetäjää, ehdotin projektia hänelle.

Pelkästään eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten samaan tilaan saaminen voi olla haasteellista, koska elinympäristömme ja elintapamme eivät aina kohtaa sukupolvien tai eri kulttuurien välillä. Tämä kohtaamattomuus synnyttää turhaa epäluuloa ja vääriä kuvitelmia, ja sitä kautta taas ymmärtämättömyyttä. Ymmärtämättömyys synnyttää muukalaisvihaa, jota haluan vastustaa.

Tässä olen nyt -projektin ideana oli yrittää hälventää ennakkoluuloja, joita kulttuurierot synnyttävät. Siksi aiheet äitiys ja juuret valikoituivat projektiin, juuri niiden universaaluiden takia. Ne ovat yhteisiä aiheita kaikille iästä tai ihonväristä riippumatta. Kysymyksiä, joita prosessin aikana tutkittiin, olivat muun muassa:

Onko mahdollista löytää jotakin yhteistä vaikka kulttuuriperimä ja lähtökohdat ovat erilaiset? Onko meissä lopulta mitään erilaista? Onko äitiys aina samanlaista? Millaista äitiys on nykyään? Seuraako minua loputtomasti sukupolvien välinen ketju, olenko kopio omasta äidistäni? Haluanko olla kopio? Mitä reittiä minä

olen kulkenut päästäkseni tähän? Miten vieressä kulkeva ihminen on päätenyt samaan paikkaan? (*Tässä olen nyt* –toimintasuunnitelma, 7.8.2012, ks. Liite 1.)

1.3 Kuka?

Esiintyjäryhmässä oli yhdeksän Kinaporin palvelukeskuksen vapaaehtoista ikäihmistä (kaksi miestä ja seitsemän naista) sekä neljä uussuomalaista somalialaistaustaista nuorta naista.

Käytän opinnäytteessä termiä *ikäihmiset* puhuessani Kinaporin palvelukeskuksen vapaaehtoisista, jotka olivat iältään 66–79-vuotiaita. Termiä *uussuomalaiset* käytän puhuessani somalinaisista, jotka olivat iältään 20–26-vuotiaita. Termien määrittely on hankalaa, sillä uussuomalaisilla itselläänkin on eriäviä mielipiteitä siitä, millä termillä heistä pitäisi puhua, kuten esityksestä tehdyssä lehtihaastattelussa käy ilmi (ks. Liite 5). Kysyin Facebook-keskustelussa projektin jälkeen uussuomalaisnaisilta, miten he haluaisivat itseään kutsuttavan. Maahanmuuttaja? Uussuomalainen? Pakolainen? Suomalainen? Vierasperäinen kansalainen? Vastauksia tuli yhtä monta kuin oli naisia, mutta nostin sieltä esiin tällaisen:

- - eli ite tuln Suomeen 1993 ja sain Suomen passin joskus 1997 tai jotain.. Itte määrittelin itseni suomensomaliksi, koska olen kasvanut suomessa ja ajattelin välillä suomalaisittain, mutta kuitenkin identiteetti ja minäkuvani perustuu hyvin vahvasti somalialaisuuteen. Molemmat kulttuurit elävät minussa. (Uussuomalaisnainen, Facebook-keskustelu 19.12.2012.)

Termi uussuomalainen on minusta perusteltu ja toimiva. Se kertoo naisten taustasta, mutta määrittelee kuitenkin heidät nykyhetkessä suomalaisiksi.

Minun lisäksi projektissa oli mukana muusikkona teatteri-ilmaisun ohjaajaksi opiskeleva Antti Wuokko, tuottajana kulttuurituottajaopiskelija Tiina Piironen sekä Kinaporin palvelukeskuksen toiminnanohjaaja Eija Mustonen, joka auttoi lavastuksen ja markkinoinnin kanssa.

2 Tässä olen nyt -prosessi: kuin kasvattaisi kasvia

Tässä olen nyt
esitys äitiydestä, juurista ja itsestä

ohjaus
Eveliina Heinonen

Kinaporin palvelukeskus
Kinaporinkatu 9, Juhlasali

ensi-ilta 21.11. 2012 klo 19

muut esitykset:
20.11. klo 14 (ennakko)
23.11. klo 13
24.11. klo 13

Metropolia

Kuva 2. *Tässä olen nyt* -esityksen mainos. Kuvat ja graafinen suunnittelu Antti Wuokko. Kuvassa kaikki ryhmäläiset nuoruuskuvissa.

2.1 Maaperän muokkaus – toukokuu ja elokuu

2.1.1 Oma prosessi ja aiheen valinta

Minua oli kiinnostanut jo pitkään äitiys aiheena, ja ajatus asioiden periyymisestä sukupolvelta toiselle. Ajatus siitä, että elämä ei olisikaan syntymästä kuolemaan lineaarisesti etenevä matka vaan enemmänkin kehä, jossa toistamme jotakin vanhaa joka toistuu jälkeläisissämme, jotka taas toistavat sitä omassa elämässään, oli minusta kiehtova. Tätä kehämäistä rakennetta voidaan käyttää myös dramaturgisena rakenteena (Vacklin, Rosenvall, Nikkinen, 2007, 356, Noodin 2011 mukaan).

Elämän kehämäisyys oli minusta mielenkiintoista suhteessa vanhempiimme. Toistameko itse vanhempina sitä, mitä saamme omilta vanhemmiltamme, niin hyvässä kuin pahassakin? Voiko tämän sukupolvelta toiselle jatkuvan ketjun tai kehän katkaista?

Myös omien juurien tutkiminen kiinnosti minua. Olen syntynyt pienellä paikkakunnalla ja muuttanut Helsinkiin opiskelujeni takia. Olen usein itse kokenut juurettomuutta ja kaipuuta omille juurilleni. Ajattelin, että jos minulla on tällaisia tunteita, niin minkälainen kaipuu omille juurille mahtaakaan olla ihmisillä, jotka eivät ole syntyneet Suomessa ja juurille paluu ei ole junamatkan päässä. Myös monet ikäihmiset ovat tulleet Helsinkiin muualta, kuten projektin aikana sain huomata. Vaikka aihe valikoitui ennen projektin aloitusta, tajusin oikeastaan vasta sen aikana, miten universaali ja samaistuttava tunne myös ”kotikaipuu” voi olla.

Halusin rajata aiheet jo valmiiksi ennen ryhmän kanssa aloittamista. Olin aiemmin työskennellyt devising-menetelmillä nuorten kanssa ja tiesin kokemuksesta, että sekä yhteisen aiheen siivilöinti, että siitä materiaalin tuottaminen veisi aikaa enemmän kuin meillä *Tässä olen nyt* -projektissa tulisi olemaan. Lisäksi valmiin aiheen kanssa oli helpompaa houkutella ihmisiä lähtemään projektiin mukaan. Devising-teatteri ja soveltava teatteri ovat käsitteitä, jotka eivät avaudu ei-ammattilaisille helposti, joten tarvitsin jotakin, jolla pystyin konkretisoimaan, mitä projektissa tapahtuisi. Jo se, että kerroin, että projektissa käsitellään äitiyttä ja omia juuria omista näkökulmista, aukaisi konkreettisesti teatterista tietämättömille, mikä *Tässä olen nyt* -draamahanke oikein on. Etsiesäni ihmisiä mukaan projektiin pyrin olemaan viestinnässäni selkeä, jotta mukaan lähtijät ymmärtäisivät heti alkuun, mistä projektissa on kyse ja mihin heitä pyydetään sitoutumaan. Tämä näkyi esimerkiksi toimintasuunnitelmassa (ks. Liite 1), jota lähetin eri tahoille etsiessäni yhteistyökumppaneita.

2.1.2 Käynnistysvaiheita

Kinaporin palvelukeskuksen vapaaehtoiset olivat itse ilmaisseet haluavansa päästä esiintymään, joten tiesin, että saisin ikäihmisiä helposti mukaan. Elokuun alussa aloin hahmotella projektin etenemistä ja mahdollisia tahoja, joista voisin etsiä maahanmuuttajataustaisia osallistujia. Tehtävä osoittautui haasteelliseksi. Ei ollut olemassa mitään tahoja tai organisaatiota, josta löytyisi kaikki Helsingin maahanmuuttajataustaiset naiset. Ei ylipäänsä ollut yhtä yhteisöä, joka voisi olla selkeä yhteistyökumppani. Etsin

ensisijaisesti nuoria naisia, mutta en voinut myöskään etsiä heitä oppilaitosten kautta, sillä tarvitsin osallistujia, joilla olisi päivisin aikaa kuten ikäihmisilläkin.

Käännyin useiden tahojen puoleen, mutta ongelmaksi nousi se, että vaikka halukkaita olisi saattanut löytyä, niin osallistujilla oli oltava riittävä suomen kielen taito ja mahdollisuus sitoutua kolme kuukautta kestävään harjoituskauteen sekä esityksiin. Lisäksi Kinaporin sijainti vaikutti monen päätökseen lähteä mukaan. Useat maahanmuuttajataustaiset, joita pyysin mukaan, asuivat Itä-Helsingissä ja Kinapori sijaitsee Sörnäisissä, jo lähellä keskustaa. Matkustaminen tuntui monesta hankalalta eikä kaikilla ollut kuukausikorttia. Nämä konkreettiset ongelmat autoivat minua heti jo projektin alkuun ymmärtämään, miksi eri kulttuuritaustoista tulevat ihmiset eivät helposti kohtaa. He eivät välttämättä liiku samaan aikaan tai samoissa paikoissa kohdatakseen toisiaan.

Pidin Kinaporin palvelukeskuksessa 21.8.2012 infotilaisuuden, jossa esittelin projektia. Sen jälkeen otin paikan päällä ilmoittautumisia vastaan ja sain jo heti alkuun 16 osallistujaa ikäihmisistä ja hyvin innostuneen vastaanoton. Lopulta ryhmään jäi yhdeksän ikäihmistä, joka oli juuri hyvä ryhmän koko. Muutamat heistä olivat aiemmin olleet vastaavanlaisissa ryhmälähtöisissä prosesseissa mukana sekä näyttelleet harrastajateattereissa. Toisilla ei ollut lainkaan kokemusta esiintymisestä tai teatterin tekemisestä. Tämä osoittautui hyväksi asiaksi, sillä prosessin aikana kokeneemmat esiintyjät pystyivät tukemaan ja kannustamaan kokemattomia.

Elokuun lopussa sain lopulta mukaan neljä somalitaustaista uussuomalaista naista, jotka kaikki tunsivat toisensa entuudestaan. Helsingin kulttuurikeskuksen/sosiaaliviraston kulttuurisuunnittelija Jenni Varho oli apunani etsinnöissä alusta lähtien. Hänen kautta naiset lopulta löysivät mukaan juttuun. Nämä naiset olivat myös kokemattomia esiintymisessä ja teatterin tekemisessä.

2.2 Siemenen kylväminen – syyskuu

Tässä olen nyt -prosessi jakaantui kolmeen osaan:

1. VAIHE: syyskuusta lokakuun puoliväliin

- tutustuminen, ryhmän muodostuminen, materiaalin tuottaminen, näyttelijäntyön harjoittelu

2. VAIHE: lokakuun keskivaihe

- käsikirjoituksen työstäminen, tarkempi materiaalin tuottaminen

3. VAIHE: lokakuun puolivälistä marraskuuhun

- esityksen harjoittelu, käsikirjoituksen karsiminen

Alussa minulle oli tärkeää luoda hyvä ja luottamuksellinen ilmapiiri ryhmässä. Tarkoituksena oli työskennellä henkilökohtaisella tasolla, ja jokainen osallistuja saisi määritellä oman henkilökohtaisuutensa rajan. Halusin, että prosessi tarjoaa ryhmäläisille paikan, jossa jakaa omia muistojaan ja asioitaan, sekä tarkastella niitä uudessa valossa teatterin keinoin. Ajatuksenani oli myös, että jakaessaan ja kuullessaan muiden kokemuksia osallistujat ymmärtävät, että monet tunteet ja kokemukset ovat universaaleja, eikä niiden kanssa tarvitse jäädä yksin. Myös toisten kuuntelulla ja tätä kautta ryhmällä on terapeuttinen vaikutus. Jo ensimmäisellä kerralla huomasin, että ryhmässä oli selkeät valmiudet jakamiseen ja avoimeen ilmapiiriin.

Iso juttu oli minusta esittely ja kuinka avoimesti kaikki kertoilivat jos siinä (esittelypiirissä) itsestään. Siitä miten iltaisin on yksinäistä ku mies on kuollut, miten on ollut se ei-toivottu lapsi ja mennyt itseään vanhemman kanssa naimisiin ja joutunut omaishoitajaksi. Miten joku on jo 24-vuotiaana 5-vuotiaan pojan äiti. Se huimaa miten paljon on porukassa tarinoita, joita lähdetään jo heti avaamaan. (Heinonen, työpäiväkirja 4.9.2012.)

Syyskuussa suunnittelin harjoituskerrat seuraavan kaavan mukaan:

1. ALKUPIIRI

- piirissä käydään läpi kunkin aamun/päivän fiiliksiä ja/tai tehdään lämmittelyleikki
→ tärkeää on antaa kaikille ryhmäläisille huomiota ja tilaa heti kerran alussa
- kerrotaan päivän aiheesta ja teemasta alkupiirissä

2. LÄMMITTELYT

- lämmittelyissä käytetään paljon improvisaatioleikkejä, joissa harjoitellaan heittäytymistä → tarkoituksena rentoutua ja päästää irti esiintymisjännityksestä
- lämmittelyjä tehdään kolmelta eri osa-alueelta: keho, ääni ja mieli

3. NÄYTTELIJÄNTYÖN OPETUSOSIO

- tehdään yksilö-, ryhmä- ja pariharjoitteina samaan aikaan tilassa tapahtuvia esiintymisharjoituksia

- aiheet ovat improvisaatiosta tuttuja, kuten statukset, tarjoaminen, hyväksyminen, tyrmäys, tunteiden näyttelemine, kohtauksen tekeminen

4. NÄYTTELIJÄNTYÖN HARJOITUSOSIO

- tehdään harjoitteita, jotka tukevat opetusosiota

- harjoitteet voivat olla yksilö-, ryhmä- tai pariharjoitteita ja myös samoja, joita aikaisemmin on tehty

→ tärkeää, että osa katsoo yleisönä kun osa ryhmästä tekee, näin saadaan esiintymisharjoitusta

- ohjaaja antaa ohjeita ja neuvoja ja pitää muiden ryhmäläisten tarkkaavaisuuden auki tekemällä huomioita harjoitteista

5. TYÖSKENTELYÄ TEEMAN YMPÄRILLÄ

- avataan äitiys ja omat juuret teemoja toiminnallisilla tehtävillä

- nostetaan aiheesta jokin näkökulma, jota käsitellään ensin keskustelemalla yhteisesti

- ryhmä jaetaan pienryhmiin, jossa jatketaan aiheen työstöä toiminnallisesti

- aiheen miettimiseen ja esittämiseen/purkamiseen annetaan ryhmille aikaa harjoitella

6. TYÖSKENTELYN PURKAMINEN

- riippuen annetusta tehtävästä, jokainen ryhmä purkaa löytämiään asioita esittämällä siitä oman tulkintansa

7. LOPETUSPIIRI

- käydään läpi kunkin fiilikset kerrasta puhuen tai toiminnallisesti

Tämä oli harjoitusten suunniteltu runko, mutta usein keskustelun rönsyilyn ja ajan puutteen takia harjoitukset eivät noudattaneet tarkkaan tekemiäni suunnitelmia. Kun nyt myöhemmin katson harjoitusrunkoa, uskon että pitämällä siitä tarkemmin kiinni, olisin saanut pidettyä nimenomaan rönsyilevän keskustelun välillä paremmin kasassa. Toisaalta suunnitelmat on tehty siksi, että harjoituksissa ne voi unohtaa kokonaan. Halusin haastaa itseäni ohjaajana harjoittelemaan itsekin tässä ja nyt -hetkessä olemista ja tarkkailla sitä, kuinka ryhmä alkaa myös itse ohjailla prosessin suuntaa.

2.2.1 Ryhmän muodostuminen ja tutustuminen

Ensimmäiset harjoitukset olivat 4.9.2012. Harjoittelimme kahdesti viikossa 2–2,5 tuntia kerrallaan Kinaporin palvelukeskuksessa. Syyskuun ensimmäisinä viikkoina ryhmän koko muovautui ja se aiheutti ryhmässä levottomuutta. Kävimme ensimmäisellä kerralla läpi ryhmän pelkoja ja yksi peloista oli juuri se, etteivät mukaan lähtijät sitoutuisi juttuun. Siksi minulle oli tärkeää, että ryhmä saataisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa stabiloitua siksi, joka se tulee olemaan ja sitoutumaan tulemaan harjoituksiin. Ajattelin, ettei luottamusta synny jos ihmiset ryhmässä vaihtuvat koko ajan. Uussuomalaisnaisten oli alkuun hankalaa sovittaa aikatauluja yhteen, ja heistä monet joutuivat olemaan ensimmäisillä harjoituskerroilla poissa. Se oli harmillista ryhmäytymisen kannalta. Toisaalta aina kun naiset olivat paikalla, he tekivät innolla ja olivat avoimin mielin mukana. Naiset selittivät ryhmässä auki tämän tilanteensa, että osa heistä joutuisi olemaan pois vaikka haluaisivatkin olla paikalla. Tämä avoimuus asiassa helpotti ryhmän tutustumista ja teki heti selväksi kaikkien motiivit olla ryhmässä mukana.

Yksi ryhmän peloista oli se, että ei lähdetä avautumaan tarpeeksi. En usko, että sitä pelkoa tulee. Pelättiin myös ettei ihmiset sitoudu tarpeeksi tai tule tarpeeksi usein paikalle. Uskon, että kun näistä peloista on nyt puhuttu niin se jo vaikuttaa vähän. Kun ne puhutaan auki niin niitä ehkä osataan vältellä. (Heinonen, työpäiväkirja 4.9.2012.)

Ensimmäisellä kerralla teimme *Oman nimen tarina* -harjoitetta, jossa kerrotaan parille omaan nimeen liittyvä tarina, miten nimen on saanut, mitä mielikuvia siihen on liittynyt tai ylipäänsä muistoja, joita omaan nimeen liittyy. Se sijaan, että olisin kysynyt osallistujilta suoraan jonkin merkittävän tarinan elämästään, pyysin kertomaan asioita, jotka eivät ole kovin ihmeellisiä, mutta ovat kuitenkin jotakin hyvin henkilökohtaista, kuten nimitarinat. Tällä tavoin, ikään kuin salaa, sain ihmiset puhumaan keskenään ilman oloa, että täytyy väkisin kertoa itsestään jotakin. Tässäkin harjoitteessa jokainen sai itse määritellä kuinka henkilökohtaisen tarinan haluaa kertoa.

Parin tehtävänä oli kuunnella ja esittää kuulemansa tarina sen jälkeen muulle ryhmälle sadun muodossa kolmannessa persoonassa, esimerkiksi ”Olipa kerran Milja -niminen tyttö...”. Tämä tehtävä tuntui monesta isolta haasteelta jo heti alkuun. Minusta ryhmä vaikutti jo ensimmäisen kerran jälkeen niin hyvin toimivalta, että vaikka näin tehtävän haasteet ja vaikeudet, päätin silti tehdä sen. Halusin antaa ryhmälle maistiaisia mitä kaikkea työskentely voi olla, ja tarkastella itse mitä minä ohjaajana voin heiltä vaatia. Harjoitteen purkamisessa ryhmäläiset herkistyivät toistensa tarinoista. Varsinkin uus-

suomalaisnaisen, Fowsian nimen tarina Karin esittämänä kosketti. Se sai meidät jo heti alussa ymmärtämään, miten erilaisista lähtökohdista ryhmäläiset tulevat.

2.2.2 Improvisaatio ja hyväksynnän haasteet

Monet ryhmäläiset sanoivat, etteivät he osaa näytellä tai esiintyä vaikka kaikki halusivat esiintyä. Virheitä ja mokaamista pelättiin kovasti. Halusin ryhmän ymmärtävän, että kaikki osaavat näytellä. Ajatuksenani ja näyttelijäntyön filosofianani on, että näytteleminen on leikkimistä ja kaikki osaavat leikkiä. Siksi improvisaatio oli tärkeässä osassa prosessissa. Leikimme paljon ja teimme erilaisia lämmittelyharjoituksia. Harjoitteissa etsittiin heittäytymistä ja yritettiin päästä irti ajatuksesta, että näyttelemistä pitäisi tehdä jollakin tietyllä tavalla. Harjoittelimme improvisaation perussääntöjä: tarjousta, tyrmäystä ja hyväksymistä vuorovaikutusmuotoilija Simo Routarinteen oppien mukaan:

Tarjous, tyrmäys ja hyväksyntä ovat käsitteitä, joilla voidaan hahmottaa ne ilmaisen keinot, joilla vuorovaikutus vuoro vuorolta rakentuu joko kohti väittelyä ja kilpailua tai rakentavaa vuorovaikutusta. Tarjouksella tarkoitetaan yhdellä vuorolla tapahtuvaa fyysisesti ja verbaalisesti ilmaistua sisältökokonaisuutta. Tyrmäyksellä ja hyväksynnällä voidaan joko kieltää tai myöntää tehdyn tarjouksen merkitys. (Routarinne 2005, 75.)

Käytin improvisaatiota lähes kaikissa tehtävissä ryhmän kanssa. Oli tärkeää opettaa osallistujille edes jonkinlaiset lähtökohdat heittäytymiseen ja improvisointiin myös siitä syystä, että he voisivat näytellessään keskittyä enemmän aiheeseen, kun ei jatkuvasti tarvitsisi miettiä omaa esiintymistä tai jännittää improvisointia. Käytin improvisaation ”iloisen mokaamisen” ajatusta ryhmän ohjaamisessa. Routarinne luonnehtii kirjassaan *Improvisoi!* (2005) ”Iloisen mokaamisen viisivaiheisen ohjelman” näin:

1. Mokista ei huolehdi etukäteen...
 2. ...niitä päinvastoin odotetaan.
 3. Ne toivotetaan tervetulleeksi
 4. Jälkikäteen niistä iloitaan...
 5. ... Ja otetaan opiksi!
- (Routarinne 2005, 71.)

Iloisen mokaamisen periaate oli joillakin ryhmän ikäihmisissä jo luonnostaan. ”Mä voin tehdä mitä vaan ku mä olen jo niin vanha” -ajattelutapa sai uussuomalaisnaisetkin innostumaan, jotka taas yrittivät innostaa muita ”ujompia” ikäihmisiä mukaan. Siinä syttyi se hehku, minkä teatteriharrastus parhaimmillaan saa aikaa; ei se, että minä itse loistan, vaan se, että saan muut innostumaan tekemisestä. Vahvistin tätä iloisen mokaamisen periaatetta luomalla ryhmään säännön, että aina kun joku ”mokaa” esimerkiksi

alkulämmittelyssä, niin muu ryhmä taputtaa ja hurraa niin kauan kunnes mokaaja itse hiljentää ryhmän jollakin näyttävällä eleellä. Tarkoituksena oli, että mokaaja saa nauttia rauhassa suosioista, jonka ”virhe” oli synnyttänyt ja näin ymmärtää sen, ettei mokaaminen itsessään ei ole vaarallista. Tärkeintä on, miten itse mokaan suhtautuu.

Vuorovaikutus kärsii jos ihmiset keskittyvät vain omaan ”mokailuunsa”, eivätkä näin pysty olemaan auki vuorovaikutukselle (Routarinne 2005, 44). Tämän vuoksi hyväksynnän harjoitteluun olisi pitänyt käyttää prosessissa enemmän aikaa. Hyväksymisen periaate läpäisi tavallaan koko prosessia, sillä omien juurien tutkimiseen ja itsensä sijoittamisessa nykyhetkeen liittyy myös ajatus itsensä hyväksymisestä sellaisena kuin nyt on. Itsensä hyväksymistä ja sitä kautta myös muiden hyväksymistä. Kuitenkin oli ohjaajana ristiriitaisessa tilanteessa ajankäytön suhteen. Kuinka paljon voin käyttää aikaa näyttelijäntyön opettamiseen, kun samalla pitää tuottaa materiaalia esitystä varten? Nämä asiat, improvisaatioharjoittelu ja materiaalin tuottaminen, eivät ole ristiriidassa keskenään. Ryhmäläiset oppivat prosessissa kaiken aikaa, myös kohtauksia tekemällä. Silti mielestäni ihmisiä, jotka eivät ole ikinä esiintyneet teatterin lavalla, täytyy valmentaa esiintymään ennen kuin voidaan luoda esitystä tai alkaa miettiä roolin merkitystä. Kun esimerkiksi ohjatessani puhun *statuksista*, niin haluan esiintyjäni ymmärtävän, mistä tarkalleen ottaen puhun. On opettava yhteinen kieli, jolla voidaan kommunikoida työskennellessä, ja sitä varten tarvitaan aikaa.

Harjoittelimme myös paljon tunteiden ilmaisua ja sitä, miten esitetään tunteita. Käytin improvisaatiotekniikoita kuten tunneruutuja, tunnejanaa ja tunnekohtauksia (ks. lisää Routarinne 2005, 207). Tämä tuntui toimivan ryhmässä mahdollisesti siksi, että tunteiden näyttelemisen tuntuu ”oikealta näyttelemiseltä” kun siinä voi sukeltaa ääripäihin. Tunteita näytellessä päästiin myös tunnetiloihin, jossa ei normaalisti olla. Eräs ryhmäläinen sanoi *Vastakohtainen äiti* -harjoituksen jälkeen, että nautti erityisesti siitä, kun sai olla koko ajan vihainen vastapainona sille, että on luonteeltaan hyvin lempeä ja rauhallinen ihminen. Erään ryhmäläisen kommentti loppupalautteessa meni näin:

Yksi syy miksi lähdin projektiin mukaan oli se, että pääsee näyttämään tunteita. Jotain salpoja, joita ei ole voinut ennen avata. Ne improvisaatio jutut oli siinä hyviä. (Osallistuja, purkukeskustelu 26.11.2012)

Teimme jokaisella kerralla myös tehtäviä ja harjoitteita enemmän materiaalin tuottamisen kannalta. Välillä tehtiin ja hassuteltiin ilman selkeää fokusta tai päämäärää aiheen ympärillä, ja välillä taas tehtiin harjoitteita, joissa tähtäsin nimenomaan materiaalin syn-

tymiseen. Toki tämä ei aina sujunut kuten suunnittelin, niin kuin ei useinkaan suju jos liian tarkasti suunnittelee. Tehtävät, joiden odotin tuottavan ajatuksia ja materiaalia, eivät aina tuottaneetkaan mitään selkeää materiaalia, ja välillä lämmittelyimprot tuottivat yllättäviä ajatuksia ikäihmisten ajattelusta. Esimerkiksi seksuaalisuus ja sen käsitteily tulivat vahvasti esiin aina improissa. Olen toisaalta huomannut, että seksuaalisuuden ja muiden tabujen käsittely improvisaatiossa on tyypillinen reaktio minkä ikäisten kanssa tahansa ja kuuluu ”improprosessiin”. Improvisaatiossa on lupa nostaa tabuja esille, jonka takia usein, varsinkin alussa, pitää päästä käsittelemään kaikki ”hassut” jutut pois ennen kuin voidaan keskittyä rauhallisempaan tekemiseen.

2.2.3 Kehollisuus muistin tukena

Koska tarkoitus oli saada osallistujilta henkilökohtaista materiaalia ja muistoja esityksen pohjaksi, siihen kuului paljon muistelua omasta elämästä. Huomasin pian, että erityisesti ikäihmisille muistelu ei ollut aina helppoa. Tähän vaikutti konkreettisenä syynä se, että ikäihmiset eivät enää muistaneet kaikkia asioita tai eivät aina halunneet muistaa. Usein myös tehtävänannot ymmärrettiin hyvin kirjaimellisesti. Minun piti usein selittää tehtävänannot uudestaan, vaikka koetin olla ilmaisussani selkeä ja johdonmukainen. Huomasin pian, että kehollinen tekeminen sai ihmiset muistamaan paremmin ja tekemään rennommin annettujen raamien sisällä. Kehollisessa tekemisessä liikuttiin myös abstraktilla tasolla, jolloin kenenkään ei tarvinnut yrittää purkaa sanoiksi jotakin tunnetta tai muistoa. Toisinaan keho muistaa paremmin kuin mieli.

Käytin liiketyöskentelyssä hyväksi *Rudolf Labanin* luomaa liikkeennotaatiojärjestelmää *Laban Movement Analysistä* (LMA). LMA:ssa liike jaotellaan neljään eri kategoriaan, jolla liikettä voidaan kuvailla ja puhua auki. Kategoriat ovat body (keho), space (tila), shape (muoto) ja effort (liikelaatu). Tanssinopettaja Metsälintu Pahkinen mukaan LMA jakaa myös liikkeenlaadut (effort) neljään osaan sen pohjalta, miten liike esitetään:

1. AIKA (TIME) hidasta – nopeaa
 2. VIRTAUS (FLOW) vapaata – kahlittua
 3. VOIMA (WEIGHT) kevyttä – raskasta
 4. TILA (SPACE) epäsuoraa – suoraa
- (Pahkinen, luento 19.11. 2008.)

Äidin kävelytyyli -harjoitteessa pyysin ryhmäläisiä liikkumaan tilassa kuten muistaa oman äitinsä kävelleen tai kävelevän. LMA oli hyödyllinen apuväline liikkeen ohjaukseen. Käytin lämmittelyyn LMA:n liikelaatuja ja ne auttoivat ryhmäläisiä tuottamaan liikettä ja hahmottamaan, minkälaista erilaista liikettä keho voi tuottaa. Osa ryhmäläisistä tyrmäsi jo heti alkuun tehtävän sanomalla ettei muista äidistä juuri mitään. Pyysin heitä ottamaan sellaisen kävelytyylin, jonka kuvittelisi äidillään olevan ollut, eli työskentelemään jonkun mielikuvan kanssa. Tämän harjoituksen purkuhetki oli todella tunteellinen ja runsas. Eräs nainen, joka ei ollut siihen asti kertonut itsestään lähes mitään, kertoi oman äitinsä kuolemasta. Monille oli tullut paljon muistoja mieleen kun sai hetken asettua toisen asemaan fyysisesti. Esitykseen päätyi lopulta kaksi kohtausta, jotka olivat saaneet materiaalinsa tämän harjoitteen purkamisesta: *Kaksi askelta jäljessä* sekä *Äidin kuolema* (ks. Liite 2).

Kun huomasin kehollistamisen toimivan yhtenä keskustelun tuottamisen väylänä, aloin miettiä muitakin kehollisempia työskentelytapoja. Käytin hyväkseni laajasti soveltavan teatterin menetelmiä (ks. lisää Renlund & Ventola 2005). Erityisen toimiva tapa oli tarinateatterista lainattu *liikkuva patsas* -tekniikka. *Liikkuva patsas* -tekniikassa ilmaistaan jotakin tunnetta tai olotilaa keholla ja äänelle toistamalla liikettä ja ääntä. Muut tulevat mukaan, jolloin monista patsaista syntyy kuva, joka ilmentää annettua tunnetta (Jokinen 2009, 4). *Liikkuvissa patsaissa* pystyin avaamaan ryhmälle roolin käsitettä laajemmalle ja sitä, ettei rooli aina välttämättä tarkoita henkilöä, vaan se voi olla myös jotakin abstraktia kuten tunne, vesi, ilma. Uussuomalaisnaiset olivat myös lahjakkaita kehollisesti ja kehollinen ilmaisu toimi toisinaan heille paremmin. Vaikka kaikki naiset puhuivat hyvin suomea, heillä oli välillä haasteita ilmaista itseään tai tunteitaan sanallisesti.

Eräs toimiva tapa saada ryhmä heittäytymään oli juuri tarpeeksi selkeät ohjeet ja tarpeeksi tiukat raamit tekemiselle. *Hyvä äiti ja huono äiti* -kohtauksen pohja syntyi *Maailman huonoin äiti* -improvisaation pohjalta. Harjoitteessa ryhmäläiset asettuivat riviin ja esittivät kukin vuorollaan maailman parasta ja myöhemmin maailman huonointa äitiä. Pienet esityksen olivat hulluttomia ja ryhmä uskalsi hullutella ja heittää kaikki mahdolliset hyvät ja pahat äidit lavalle. Uskon, että tämä harjoite toimi näin hyvin kahdesta syystä. Tehtävässä oli selkeä rajaus ja kaikki ymmärsivät mitä siinä ”piti” tehdä. Toiseksi tehtävässä oli kehollisuus vahvasti mukana.

2.2.4 Ohjaajuuden haasteita ja oivalluksia

Ikäihmiset tarvitsevat selkeitä ohjeita. Väliillä abstrakti ajattelu näyttäisi olevan hankalaa, konkreetia toimii paremmin. (Heinonen, työpäiväkirja 23.9.2012.)

Toisinaan haasteena oli, että varsinkaan ikäihmisillä ei usein riittänyt kärsivällisyyttä tehdä jotakin harjoitetta tarpeeksi pitkään tosissaan. Monet harjoitteet olivat sellaisia, joita vain pidempään tekemällä päästään syvemmälle tasolle. Puuttuiko minulta ohjaajana taidot selittää tarkemmin, mitä kullakin harjoitteella etsitään? Olisiko se antanut kärsivällisyyttä myös näille kärsimättömimmillekin osallistujille?

Monesti tehtävissä, joihin liittyi muistelemista, kuulin ikäihmisten tuskailevan, ettei enää muista jotakin niin tarkasti kuin haluaisi. Toisaalta muistelutehtävissä ei vaadittu ryhmäläisiltä kuvantarkkoja kirkkaita muistoja, vaan pienikin tunnelma tai jokin muu mieleen tullut tapahtuma olivat yhtä arvokasta materiaalia. Ikäihmisten, ja toisinaan myös uus-suomalaisen, tarve tehdä asiat ”oikein” oli kiinnostavaa. Vaikka esimerkiksi muistelu-tehtävissä en vaatinut koskaan mitään tiettyä tarkkaa muistoa, niin silti ikäihmiset halusivat antaa niin sanotusti ”oikeita” vastauksia minulle ja joillekin se tarkoitti joko selkeitä muistoja tai ei mitään muistoja. Uus-suomalaiset olivat rennompia sen suhteen mitä kertoivat. Näen, että tähän vaikutti myös ikäihmisten omat käsitykset ohjaajan tai opettajan auktoriteetista ja autoritäärisyydestä. Monet ikäihmiset ovat käyneet koulunsa autoritäärisen kansakoulunopettajan kanssa, jolloin opettaja on ollut ryhmässä ylempänä oppilaista. Silloin koulutuksessa on ylipäänsä painotettu tietoa, ja asioiden ulkoa opettelua ja muistamista, eikä niinkään omaa ajattelua tai pohdintaa, saati reflektiota. Varsinkin prosessin alkuvaiheessa osan ikäihmisistä oli haastavaa olla kosketuksissa tiedon kanssa, johon ei ole oikein/väärin -vastausta. Sen sijaan tehtäviä suoritettiin, välteltiin tunnekokemusta asiaan tai harjoitteeseen ja pyrittiin tekemään asioita järjellä eikä tunteella. Ajattelen tämän johtuneen siitä, että ikäihmiset vertasivat rooliani ryhmässä opettajan rooliin, sitä tuskinpa edes tiedostaen, ja halusivat yrittää tuottaa minua miellyttäviä vastauksia. Harjoitusten edetessä tämä tehtävien suorittaminen hävisi näidenkin muutamien ryhmäläisten kohdalla. Kun luottamus minua kohtaan kasvoi ryhmäläisillä, heidän oli helpompi heittäytyä ja unohtaa mikä on ”oikein”.

Alkuun oli tarve huumorille. Kaiken piti olla hauskaa. Jos lähdettiin surullisille vesille niin alkoi ahdistaa ja haluttiin viedä se takaisin huumoriin. Tämäkin on minusta luonnollinen kehitys ryhmän prosessissa, ensin pitää luottaa ryhmään ennen kuin uskaltaa jakaa tai paljastaa jotakin henkilökohtaista. Toisaalta huumori ei estänyt ryhmää me-

nemästä syviin asioihin nopeasti. Huumori oli ehkä keino, jolla keventää raskaita aiheita. Varsinkin erään ikäihmisen ryhmärooliksi tuli alussa selkeästi olla ryhmän hauskuuttaja. Hän piti huolen siitä, että jos tunnelma tuntui menevän liian sentimentaaliseksi, hän ”murjaisi” jonkin vitsin ja saimme kaikki puhdistavan naurun väliin.

Pelkään vähän sitä että projektista tuleekin yhtäkkiä terapiaa, jota minä en osaa ja en vain pysty sellaiseen vastuuseen. Voin kuunnella ja yrittää tehdä niistä kohtauksia ja tällä kaikella voi olla kiva eheyttävä vaikutus mutta ei minusta tule terapeuttia. (Heinonen, työpäiväkirja 11.9.2012.)

Kamppailin ohjaajana sen suhteen, kuinka paljoin annoin keskustelun rönsyillä. Toisaalta ajattelin, että vapaa keskustelu auttoi luottamuksen rakentamisessa, mutta toisaalta halusin tuottaa materiaalia esitystä varten ja päästä syvemmälle teemoissa, eli äitiydessä ja omien juurien tutkimisessa. Elin ristiriidassa sen asian kanssa, että puhumalla vanhoja asioita ollaan tavallaan kokoa ajan kiinni omissa juurissa ja niiden tutkimisessa. Välillä keskustelu lähti urille, josta minulle syttyi uusia ideoita esityksen kohtauksista, ja siksi en halunnut tyrehdyttää rönsyjä liian nopeasti.

Ritva sanoi hyvin kun loppupiirissä yritin purkaa tilannetta sanomalla että huh tällaisia tarinoita meistä lähti tulemaan, niin että ”tämä on elämää” ei sitä tarvitse jännittää. Ehkä tässä nähdään nyt tämä iän tuoma viisaus. Minua jännittää, että ihmiset jakavat itsestään merkityksellisiä asioita, koska se on minulle jännää. Heille se saattaa olla normaalia ja tapaa elää eikä siitä tarvitse tehdä numeroa. Eli minä se tässä olen jonka täytyy purkaa tilannetta, ei heidän. (Heinonen, työpäiväkirja 11.9.2012.)

Kun muusikko Wuokko oli ensimmäistä kertaa harjoituksissa, käsitelimme lapsuuden leikkejä ja lauluja soittamalla ja leikkimällä niitä. Ikäihmiset olivat hyvin kiinnostuneita kuulemaan uussuomalaisten somalialaisista perinneleikeistä ja lauluista.

Kiinnostavia olivat tämän päivän keskustelut peleistä ja hiihtokilpailuista. Lisäksi somalialaiset lorut ja leikit kiinnostavat minua ja huomaan myös ryhmää. On kova halua tietää tästä kulttuurista enemmän. Sehän on huippua! Onko näillä ryhmäläisilläni sitten alun perin ollut näin kova hinku tietää somalikulttuurista vai onko se syntynyt tämän ryhmän aikana, sitä en tiedä eikä sillä oikeastaan ole väliäkään. (Heinonen, työpäiväkirja 25.9.2012.)

Leikkien kohdalla kävi juuri niin kuin on olin projektin alussa salaa haaveillutkin käyvän. Naisten esitellessä joitakin omia vanhoja perinneleikkejä Somaliasta tajusimme, että Suomessa ikäihmiset ovat leikkineet samanlaisia leikkejä lapsuudessa. Naiset olivat leikkineet esimerkiksi somalialaista versiota *Hura Hura häät* -loruleikistä, josta päätyi suomalainen versio esitykseen (ks. Liite 2), sekä myös omaa versiota *kinkkaamisesta*

eli perinteisestä ruutuhyppelystä yhdellä jalalla. Emme me tosiaan ole niin erilaisia kuin kuvittelemme olevamme.

2.3 Kastelu ja lannoitus – lokakuu

Olisi ehkä vielä tärkeää sekottaa ryhmärooleja. Ihmiset istuu esim. helposti samaan paikkaan, asettuvat johonkin tiettyyn tilaan ja oloon. Se ei välttämättä ole aina hyvä. (Heinonen, työpäiväkirja 1.10.2012.)

Lokakuussa prosessi siirtyi toiseen vaiheeseen ja aloin viedä harjoituksia vielä tarkemmin käsikirjoituksen materiaalin tuottamista kohti. Toki kaikki, mitä harjoituksissa teimme oli materiaalia, mutta lokakuussa aloin suunnitella runkoa esityskäsikirjoitukselle jo olemassa olevan materiaalin pohjalta. Myös uussuomalaisnaiset alkoivat lokakuussa päästä paremmin harjoituksiin, ryhmä tiivistyi ja työskentely oli yhä vahvemmin esityksen tekemisessä. Esityskäsikirjoitus oli valmis 11.10.2012, jonka jälkeen keskityimme nimenomaan esityksen harjoitteluun, emmekä enää niinkään keskustelleet tai tuottaneet materiaalia.

Haasteena minulle ohjaajana oli, miten pitää rauha, avoimuus ja kohtaaminen läsnä vaikka aikataulu alkoi painaa ja esitys piti puristaa kasaan. Harjoitusten runko oli pitkälti sama kuin syyskuussa, mutta nyt keskityin enemmän teeman syventämiseen ja jätin improvisaatiotehtäviä vähemmälle.

2.3.1 Materiaalin tarkempi tuottaminen

Saimme alkaa lokakuussa harjoitella enemmän juhlasalissa eli esitystilassa. Tämä pelkkä toiseen tilaan siirtyminen sai aikaan osallistujissa jonkinlaisen innostumisen esiintymiseen. Siihen asti olimme harjoitelleet pienessä kokoushuoneessa, jossa ei ollut lavaa. Juhlasalissa pääsimme lavalle, oikeiden teatterivalojen kanssa. Olin ollut huolissani ryhmäläisten esiintymisestä, miten saisin heidät puhumaan tarpeeksi kovaa tai näyttelemään yleisön edessä ylipäänsä.

Jo ensimmäinen tehtävä, jonka juhlasalissa teimme, osoitti pelkoni turhiksi. Teimme *Vastakohtainen äiti* -improvisaatiotehtävää, jossa pyysin ryhmäläisiä miettimään omaan äitiään ja adjektiiveja, jotka kuvaisivat häntä. Seuraavaksi pyysin miettimään hahmon, joka olisi täysin vastakohta omasta äidistä ja esittämään sitä. Lisäksi pyysin miettimään

hahmolle iän, nimen, sukupuolen ja jonkinlaisen fyysisen olemuksen. Laitoin hahmot kohtaamaan kuvitteellisessa talk-show-ohjelmassa (ks. Kuva 3). Ryhmäläisten luomat hahmot olivat huikeita! Aitoja, herkullisia, hauskoja ja rohkeita hahmoja istui kuvitteellisen talk-shown lähetyksessä, sillä jokainen eläytyi omaan rooliinsa isosti ja täysillä.

Kuva 3. Fowsia, Riitta ja Ritva T. tekemässä *Vastakohtainen äiti* -harjoitetta. Kuvassa mm. Fowsian hahmo, juoppo Ali-Baba. Kuvaaja Antti Wuokko.

Harjoituksesta ei päätynyt käsikirjoitukseen mitään suoraan, mutta se vakuutti minut ja ryhmän siitä, että jokaisesta löytyy intoa ja potentiaalia esiintyä muiden edessä. Tehtävän purkamisen yhteydessä monet sanoivat näytelleensä myös itsensä vastakohtaa. Pääsimme purkukeskusteluissa havaintoon, että meissä kaikissa on jotain äidistämme, vaikka emme sitä haluaisikaan tai emme siitä ajattelisikaan. Tämä osoitti taas sen, että vaikka harjoite ei tuottaisikaan suoraan materiaalia, niin siitä syntyvät keskustelut ja nousevat ajatukset ovat tärkeitä kuunnella.

Kun hahmottelin esityskäsikirjoitusta huomasin, että oli ryhmäläisiä, joilta ei ollut tullut suoraan materiaalia käsikirjoitukseen, esimerkiksi jotakin tiettyä omaa muistoa. Koin tärkeänä, että kaikilta tulisi käsikirjoitukseen jotakin ”omaa”, vaikkakaan esityksessä ei tulisi ilmi, mikä materiaali olisi keneltäkin tullut. Varsinkin kun joiltakin ryhmäläisiltä tuli niin vahvasti omia tarinoita, joista osa oli suoraan kohtauksina, niin halusin, että kaikki ryhmäläiset olisivat tasaveroisessa asemassa kuulluksi tulemisen suhteen.

Koska uussuomalaiset naiset olivat olleet prosessin alussa vaihtelevasti mukana, minulla ei ollut käsikirjoituksessa varsinaisesti mitään muistoja tai tarinoita heiltä. Yksi lähtökohtani oli, että naiset voisivat esitellä omia somalialaisia juuriaan meille kantasuomalaisille jonkin rituaalin tai perinteen kautta. Esityksen *Häätanssi* -kohta oli kokonaan uussuomalaisnaisten suunnittelema (ks. Liite 2). He opettivat ikäihmiset tanssimaan ja pukeutumaan perinteiseen somalialaiseen hääpukuun, *dhiraciin*. Varsinkin ryhmän ikänaiset olivat puvuista innoissaan. Ylipäänsä ikäihmisiä kiinnosti hääperinne kovasti. Kuten somalialaisten leikkienkin kanssa, ikäihmiset halusivat löytää joitakin samanlaisuuksia suomalaisista ja somalialaisista hääperinteistä. Kun löysimme niitä, se oli kaikista hauskaa. Näissä hetkissä oli jotakin jopa taianomaiselta tuntuva universaaliala yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vaikka häätanssin opetteleminen oli haastavaa ikäihmisille, he tekivät sen täydellä innolla ja huolellisella paneutumisella. Rituaali haluttiin tehdä ”oikein” ja sitä kunnioittavalla tavalla. Lopullisessa esityksessä *Häätanssi* -kohta oli viimeistään se hetki, jolloin yleisö lähti innokkaana taputtamaan mukana. Huolimatta kulttuuritaustasta.

Kuva 4. Fowsia, Zahra, Kaija ja Ritva T. tekemässä *Äidin hellyys* -liikesarjoja. Kuvaaja Antti Wuokko.

Kuten olin jo aiemmin huomannut, kehollistaminen ja selkeät raamit tekemiseen toimivat parhaiten ja tuottivat erilaista materiaalia. *Äidin hoiva ja hellyys* -otsikolla tehdyt liikesarjat (ks. Kuva 4) olivat jo tekovaiheessa koskettavia ja toimivia näyttämöllisesti. Usein juuri yksinkertainen idea synnytti upeaa materiaalia.

Ehkä minulla olikin liian tarkka ajatus taas siitä mitä tulosta haluan harjoitteen tuottavan. Mutta on vaikea olla täydessä vapaudessa ja siinä että harjoite voisi

tuottaa mitä tahansa kun kuitenkin esitystä ollaan tekemässä. (Heinonen, työpäiväkirja 7.10.2012.)

Yritinkö ohjaajana tuottaa toisinaan liian tarkkaa materiaalia? Toisaalta onko sillä väliä mitä ohjaajana yritin tuottaa, tärkeämpää on se, mitä tuotoksille tapahtui ja miten jatkoin sen materiaalin työstöä. Enhän kuitenkaan velleimmissä suunnitelmissani osaisi ennalta nähdä, minkälaista tulosta harjoite tuottaa, vaikka voin aavistella ja toivoa jotakin suuntaa.

Työskentelytapani oli, että ensin ryhmä sai tehtävän, josta se tuotti materiaalia draamallisilla keinoin. Minä poimin myöhemmin sisällön mukaan käsikirjoitukseen. Esimerkiksi *Hoiva ja hellyys* -kohtauksen tekstit syntyivät improvisaatioista, joiden aiheena oli raskaaksi tulemisen kokemukset. Näistä kohtauksista valikoin päälauseita, joista tuli äidin monologi kohtaukseen (ks. Liite 2).

2.3.2 Kenen juttua ollaan tekemässä?

Alun perin ajattelin, että kirjoitutan prosessin aikana ryhmäläisillä enemmän. Pian kuitenkin huomasin, ettei kirjoittaminen prosessointimuotona toiminut kaikille. Konkreettiset esteet kuten huono näkö, heikko käsiala tai vaikeus kirjoittaa suomeksi tulivat tielle. Niinpä pyysin tekstejä niiltä, jotka pitivät kirjoittamisesta ja kirjoitin lisäksi itse.

Huomasin pohtivani usein käsikirjoitusvaiheessa, kenen juttua olenkaan nyt tekemässä, tai tuleeko siitä ryhmän näköinen. Minulla on taitelijana vastuu tehdä hyvä esitys ja toteuttaa siinä omaa näkemystä. Kuitenkin käsikirjoituksen pohja on osallistujien ajatuksista poimittua. Mitä kaikkea materiaalia voin ohjaajana valita ilman että arvotan tai suljen pois kenenkään omaa luomusta? *Taidetta ikä kaikki – selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä (2010)* julkaisussa kulttuurisuunnittelija Varho puhuu taiteen laadusta hoivayhteisössä:

Hoivoyhteisössä työskentelevällä taiteilijalla taiteellinen kyky on kaiken lähtökohta; sen avulla tietämätönkin saadaan kiinnostumaan. Huomioidessaan hoivoyhteisön tarpeita ja kiinnostuksen kohteita taiteilijan ei tulekaan tinkiä omista taiteellisista pyrkimyksistään. - - Asettamalla taiteen laatu toiminnan lähtökohdaksi varmistetaan, ettei aliarvioida ikäihmisten kykyä ottaa vastaan haasteellisempaa taidetta. (Varho 2010, 99–111.)

Olen sitä mieltä, että yhteisöteatterissa taidetta ei voi käyttää vain välineenä vaan taiteella tulee olla myös itseisarvo taiteena. Teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaitooni

kuuluu ryhmän ohjaajuuden, vetäjyyden ja pedagogisuuden lisäksi omata taiteellisesti näkemystä, jota toteuttaa työssään (ks. lisää Korja 2012, 12–13). Taiteilijuuteni saa näkyä, ja minun pitää ottaa vastuu siitä näkemyksestä. Ohjaaja-dramaturgin työnkuvaani kuuluu nimenomaan valintojen tekeminen ja päätösvallan ottaminen, jotta yhtenäinen kokonaisuus saadaan kasaan. Tällä tavoin devising-työskentely on toimivaa, ja näin myös vältetään kaaostilanne, joka saataisi syntyä jos kaikilla ryhmän jäsenillä on päätösvalta. *Tässä olen nyt* -projektissa oli alusta asti selvää, että tulen ottamaan tiettyssä vaiheessa käsikirjoittajan roolin ja tekemään käsikirjoituksen. Jos tilanne olisi ollut toinen, ja olisin kesken prosessin ilmoittanut, että aion yksivaltiaana kirjoittaa käsikirjoituksen, ryhmä olisi varmasti ”älähtänyt”. Nyt prosessin kuului mennä näin ja ryhmä kaipasikin johtajaa, joka tekee käsikirjoitustyön.

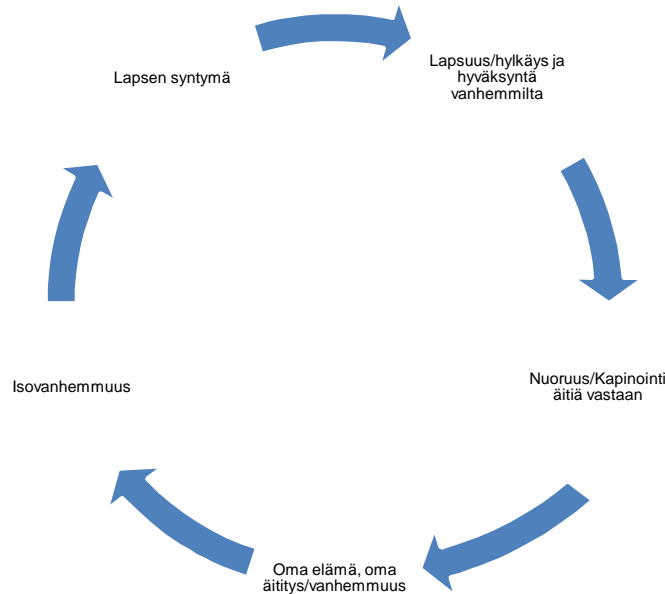
Ryhmälähtöisessä prosessissa on tärkeää, että draamaohjaaja on tietoinen dialogin merkityksestä (Koskenniemi 2005, 66–67). Tämä määrittää ryhmän draamatilanteita ja moniääninen draamatilanne pysyy moniäänisenä, eikä muutu ohjaajan yksiääniseksi ja yksisuuntaiseksi vuorovaikutukseksi. Silloin kun olen aidossa vuorovaikutuksessa ryhmäni kanssa, niin se onko juttu ryhmän näköinen, ei tunnu tarpeelliselta edes pohtia. Miksi se ei olisi, jos olen ollut ryhmässä mukana ja osallisena koko ajan? Eikö minun näkemykseni tällöin ole yhtä oikea ryhmän näköisestä esityksestä?

Nyt jälkeenpäin katsottuna näen, että olisin voinut selkiyttää itselleni omien työroolieni vaihtoa prosessissa. Ensimmäisessä vaiheessa toimin fasilitaattorina tai kättilönä syntyvälle materiaalille. Seuraavassa vaiheessa olin käsikirjoittajana etsimässä tarkempaa materiaalia. Käsikirjoituksen valmistumisen jälkeen olin ohjaaja, joka ohjaa esitystä kuunnellen esiintyjä, eli niin sanotusti perinteisessä ohjaaja–esiintyjä-suhteessa. Tämä oman työroolin jaottelu ja selkiytyminen on helpottanut minua myöhemmin, muissa ohjauksissani, hahmottamaan kysymystä tekijyydestä tai materiaalin valinnasta.

Huomasin jossakin vaiheessa, että käsikirjoitukseen oli tulossa melko paljon puhetta. Koska aikaa ei ollut kovin paljon, yritin välttää kirjoittamasta kohtauksia, joissa teksti olisi pääosassa. Näin vuorosanojen pänttäämisestä ei tulisi liian suurta taakkaa kenellekään, sillä ikäihmiset olivat ilmaisseet huolensa siitä, etteivät ehkä oppisi niin nopealla aikataululla enää vuorosanojaan. Näiden syiden takia yritin saada käsikirjoitukseen mahdollisimman paljon joko improvisaatioon tai liikkeeseen perustuvia kohtauksia. Niissä kohtauksissa, joissa oli paljon puhetta, näyttelijä itse kertoi omaa tarinaansa ja muisti sen jo valmiiksi ulkoa.

2.3.3 Kohti näyttämöharjoittelua

Koostamastani käsikirjoituksesta tuli fragmentaarinen, eli osista koostuva, kollaasi, jossa ei ollut yhtä päähenkilöä tai aristotelistä juonta. Käsikirjoituksessa näkyi kehämäisyys (Kuvio 1), se alkoi syntymästä ja eteni lapsuuden ja nuoruuden kautta kohti aikuisuutta, oman lapsen saamista ja lapsen kasvattamisesta taas uuden lapsen syntymään.

Kuvio 1. Tässä olen nyt -esityksen dramaturginen rakenne kehämuodostelmassa.

Käsikirjoituksessa oli kaksikymmentä kohtausta, joissa jokaisessa käsiteltiin äitiyttä jollakin tavalla. Kohtausten pohjat olivat syntyneet ryhmäläisten muistoista ja ajatuksista, joita olin käsikirjoittajana ”kasvattanut ja jalostanut” kohtausmuotoon. Siinä oli mukana suoraan joidenkin ryhmäläisten itse kirjoittamia tekstejä, kuten kohtaukset *Kaksi askelta edellä, jäljessä*, *Metsän lapsi* sekä *Missä olen nyt?* (ks. Liite 2). Rooleja oli yhteensä 47, joten kaikki esiintyjät näyttelivät vähintään kahta roolia. Käsikirjoitus muuttui paljon harjoitusten aikana, monet kohtaukset lyhentyivät ja tekstiä otettiin pois.

Pidimme lukuharjoitukset 10.11.2012 ja samalla jaoimme roolit kunkin mieltymysten mukaan. Ryhmän vastaanotto käsikirjoitukselle oli innostunut. Kävimme jokaisen ”fiilikset” käsikirjoituksesta läpi ja tässä poimintoja, joita keskustelusta nousi:

- *tästä on tullut meidän näköinen*

- herätti kysymyksiä

- tuotu hyvin vastakohtia ja se miten jokaisella ollut oma elämä jota täällä tuodaan esiin

Tärkeänä pidettiin sitä, että esityksestä tulee ymmärrettävä. Että katsojalle jää olo, että ymmärsi kaiken. Tämä oli minunkin mielestäni ohjaajana tärkeää, muistaa koko ajan myös vertaisyleisö, jolle esitystä tehdään. Oli tärkeää löytää samaistuttavia kohtia ja hetkiä. Ryhmässä oli myös vahva kaipuu huumorille ja he olivat iloisia siitä, että käsikirjoitus oli myös hauska. Musiikin merkitystä pidettiin tärkeänä tekijänä suhteessa esityksen tunnelmaan, musiikki joko keventäisi tai syventäisi tunnelmia.

Jo ensimmäisessä lukemisessa tuli esille käsikirjoituksessa ahdistavia kohtia. Esiintyjä, jonka muistojen kohdalta *Äidin kuolema* -kohtaus oli kirjoitettu, oli ahdistunut kohtauksesta, mutta halusi silti pitää sen mukana esityksessä (ks. Liite 2). Hän halusi tarinansa tulevan kuulluksi, mutta pelkäsi omaa reaktiotaan siihen, pelkäsi ettei pystyisi katsomaan tai tekemään kohtausta. Puhuimme ryhmän kanssa yhdessä kohtauksesta, ja muidenkin mielestä se oli ahdistava ja toi monille omia muistoja mieleen. Silti sitä pidettiin tärkeänä ja erilaisena näkökulmana aiheeseen. Tärkeintä tuossa hetkessä prosessin kannalta oli, että tarinankertoja sai itse päättää tuleeko kohtausta esitykseen vai ei. Hän halusi tarinansa tulevan kuulluksi ja kohtausta pidettiin mukana.

Tein roolituksen kuunnellen esiintyjä ja heidän omia mieltymyksiään. Ryhmälle tuntui olevan heti selvää, mikä rooli ”kuuluu” kenellekin: sille kenen tarinasta tai muistosta kohtausta oli lähtenyt. Olin tehnyt etukäteen roolijaon tasapuolisesti niin, että kaikilla olisi yhtä paljon tekemistä, mutta hylkäsin sen mielelläni yhteisen päätöksenteon eduksi. Tosin roolit jakaantuivat hyvin tasapuolisesti kaikille. Roolijaossa otimme myös yhteisesti huomioon muistamisen haasteet. Ikäihmiset, jotka kokivat, että tulisi olemaan ongelmia muistamisen kanssa, eivät halunneet rooleja, joissa oli enemmän tekstiä.

Ensimmäiset varsinaiset kohtausharjoituksen pidettiin 16.10.2012, jolloin oli aikaa ensi-iltaan hieman yli kuukausi. Vaikka olin koko ajan ohjaajana tiennyt, että ikäihmisillä saattaisi tulla ilmaisussaan fyysiset rajoitukset vastaan, olin ollut esiintymisestä luottavaisin mielin. Haasteeksi kuitenkin nousi juhlasalin tilassa näyttelijöiden äänen saaminen kuuluviin. En halunnut käyttää mikrofonia, sillä uskoin, että näyttelijöistä kyllä lähetsi ääntä kunhan harjoittelisimme sitä. Lopulta esityksessä käytimme muutamia mikro-

foneja, lähinnä pitkissä tekstipätkissä, mutta muuten esiintyjien äänet kantoivat hyvin ilman mikrofoneja. Tämäkin oli haaste, jonka halusin ryhmäläisten voittavan.

Tiedostin, että esityksen valmiiksi saattamiseksi meillä oli hyvin vähän aikaa. Halusin yrittää pitää ryhmän tekemisen touhussa, enkä huolestuttaa heitä kiireen tunnolla. Vaikka oli paine saada valmista aikaiseksi, muistutin usein itselleni, että harjoitukset eivät saa alkaa tuntua työltä tai epämiellyttävältä.

Minun täytyy yrittää pitää huolta siitä että treeneissä on kivaa. En saa unohtaa alkulämmittelyjen merkitystä. (Heinonen, työpäiväkirja 28.10.2012.)

Huomasin kuitenkin, että myös ryhmäläiset alkoivat huomata kiireen ja se alkoi vaikuttaa mielialoihin. Vaikka ryhmä oli luottavainen esityksen kasaan saamisesta, kiireen tuntu alkoi näkyä myös ryhmässä välillä kireytenä. Myöhästelyistä ja poissaoloista hermostuttiin ja harjoitukset haluttiin aloittaa täsmällisesti. Tajusin myöhemmin, että sen sijaan, että olisin yrittänyt peittää omaa painettani ajan riittämättömyydestä ryhmältä, olisi ollut prosessin kannalta järkevämpää olla vielä avoimempi, myös tässä vaiheessa. On eroja siinä, miten asioita kertoo ryhmälle. Ohjaajana olisin voinut puhua ryhmälle auki esimerkiksi näin: ”meille tulee kiire, se hermostuttaa minua, mutta ei haittaa, tehdään yhdessä.” Se, että ohjaaja lietsoo paniikkia ryhmän sisällä ei tietenkään palvele ketään. Se, että olisin ollut avoimempi asian suhteen ja sanonut ääneen, etten minä ohjaajana ole huolissani esityksen valmistumisesta, olisi luonut ryhmään turvaa ja uskoa. Näin ryhmäläisten ei olisi tarvinnut kantaa huolta ajan riittämisestä.

2.4 Kitkeminen – marraskuu

Marraskuussa ryhmän toiminta muuttui päättäväiseksi ja esitystä kohti tekemiseksi. Kohtausten tekeminen oli hauskaa ja ryhmä tiivistyi jatkuvasti. Kun marraskuun alussa saimme pukuja ja rekvisiittoja mukaan (ks. Kuva 5), muistin jälleen vanhan totuuden teatterin tekemisestä ja siitä, kuinka vaatteet tekevät hahmon. Tämä helpottaa ihmisten menemistä näytelmään sisään ja roolin omaksumista. Varsinkin kun aikaa on vähän ja ryhmäläiset olivat kokemattomia teatterintekijöitä, roolin omaksumista olisi voinut helpottaa. Olin ajatellut tuovani pukuja ja rekvisiittaa jo paljon aiemmin mukaan harjoitukseen, mutta ajanpuutteen vuoksi se jäi pois.

Kuva 5. Fowsia, Eeva ja Naley sovittamassa vaatteita. Fowsialla yllään kättilön vaatteet. Kuvaa ja Zahra Mohammed.

2.4.1 Rönnyilyä ja rajoja

On kummallista, että miten paljon ikä vaikuttaa siihen miten suhtaudun esiintyjiini. Jos nuoret tai lapset höpisevät harjoituksissa osaan laittaa helpommin pisteen juttelulle. Mutta ikäihmisten puhe on jotenkin arvokasta minulle, pelkään että jos tyrehtytän hanaan niin se ei aukea enää uudestaan. Tyhmää? Kun on ihmisiä jotka sanovat että nyt vasta vuosi sitten olen ylipäänsä alkanut puhumaan ihmisille niin minulla ei ole sydäntä hiljentää sitä kaikkea. Eikä ehkä tarvitsekaan. Se voi olla se paikka. (Heinonen, työpäiväkirja 2.11.2012.)

Olen aikaisemmissa töissäni, esimerkiksi Kansallisteatterin nuorten ilmaisutaitoryhmän ohjaajana, ohjannut vastaavanlaisissa prosesseissa nuoria. Heidän kanssaan minulla ei ole ollut ongelmia pitää ryhmässä kuria. Nyt huomasin, että varsinkin ikäihmisten ”käskeminen” tai komentaminen oli minulle jonkinlainen kunnioitus asia. Vaikka pystyin ohjaajana vaatimaan heiltä tekemisen tasolla yhtä paljon kuin keneltä tahansa muulta-kin ryhmältä, en osannut aina katkaista rupattelua ja annoin puheen vaellella aiheesta toiseen ilman fokusta. Mistä tämä johtuu? Onko kyse jostakin kulttuurimme ominaispiirteestä, että vanhempia ihmisiä täytyy kunnioittaa, ja siksi minun oli vaikea keskeyttää heitä? Ajattelinko, että ikäihmisiä täytyy suojella, enkä siksi voi aiheuttaa mahdollisesti tyrmäämisen tunnetta suuntaamalla puhetta muihin asioihin? Annoin toisaalta myös uussuomalaisnaisten keskustelun rönnyillä samalla tavalla, joten en voi tehdä johtopää-

telmiä pelkän iän perusteella. Miksi on niin haastavaa vetää rajaa keskustelun ja rupattelun välille? Johtuuko tämä omasta viihdyttämisen tarpeestani ohjaajana? Haluan, että ryhmässä kaikilla on hyvä ja mukava olla, ja näin toisinaan välttelen ohjaajana tyrmäämästä ketään. Tämä yltiöempaattisuus voi johtaa helposti konfliktin välttelyyn, jos en kohta enää uskallakaan ohjaajana ottaa vastaan ryhmältä tyrmäyksiä tai nähdä konflikteja ryhmän sisällä. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että kaikenlaiset konfliktit ryhmässä ovat hyvästä ja kuuluvat ryhmäprosessiin. Ei se silti toisaalta poista sitä, että yritän selkeästi ohjaajana välttää niitä. Konfliktin välttely ohjaajana on tietenkin myös luonnollista, ei kukaan halua tappelua tai pahaa mieltä omassa ryhmässään. Siitä on kuitenkin hyvä tulla tietoiseksi.

Olen ajatellut, että se on hyvä se puhuminen, ryhmä tutustuu juttelemalla ja se ettei suorita jotakin mitä minä olen käskenyt tehdä on tuntunut hyvältä. Nyt tajuan että kultainen keskitie siinäkin olisi toimivampi. Saa rönsyillä ja puhua, kunhan puhuu asian sisällä. Toisaalta taas sen löytäminen on hankalaa, koska minulla on henk. koht. halu myös tutustua ihmisiin ja kuulla heidän elämäntarinoitaan ja pieniä hetkiä. Se on minulle materiaalia tavallaan koko elämää varten. Haluan tutustua näihin ihmisiin! Olen yrittänyt etsiä hengittävyttä ja rauhaa juttuun ja olen luonut sillä sitä. (Heinonen, työpäiväkirja 2.11.2012.)

Tunnistan itsessäni kaipuun myös kuunnella tarinoita. Pidän siitä kun ihmiset kertovat asioita ja tarinoita, lisäksi monet ryhmäläisistäni olivat taitavia jutunkertojia. Ajattelen myös, että juuri tuo avoin keskustelu ja spontaani rupattelu synnyttivät ryhmän hengen ja edesauttoivat sitä, että ryhmästä tuli niin avoin ja tiivis. Totta kai on hetkiä, jolloin pitää keskittyä harjoitteluun, mutta välillä kuuluu höpöttää ohi aiheen. Milloin oikeastaan sitten ollaan aiheen äärellä, ja eikö tavallaan koko ajan olla aiheen äärellä, vaikka puhuttaisiinkin siitä, kuka voitti vuonna 1975 missikisat? Ohjaajana pitäisi hyväksyä se, että kaikki avoimessa prosessissa tapahtuva on materiaalia ja kuuluu prosessiin, myös ryhmäprosessi itsessään kertoo jotakin ryhmästä, ja siitä voi syntyä materiaalia käsikirjoitukseen. Eli toisaalta mikään keskustelu ei ole turhaa. Ja myös ryhmän pitäisi hyväksyä, tai ohjaajan pitäisi saada ryhmä ymmärtämään, ettei rönsyily ole pelkästään turhaa.

Minusta oli alkanut tuntua, että kiireen ja esityksen valmiiksi saamisen keskellä, oli välillä unohtunut se, missä ihmiset menevät, missä he ovat nyt itse prosessissa. Halusin pysäyttää ihmiset hetkeksi siihen hetkeen, ja tästä syystä pidimme 1.11.2012 harjoituksen jälkeen purkupiirin, jossa kyselin miten ihmiset voivat, mitä kuuluu, miten prosessi on sujunut tähän asti, mikä jännittää, mikä pelottaa. Lisäksi olin aistinnut pientä kitkaa muutamien ryhmäläisten välillä ja halusin antaa luontevan paikan purkaa sitä. Olin yrit-

tänyt miettiä tapoja puuttua asiaan kunnioittavalla tavalla. Kuten aina, ihmisten välisiin suhteisiin on vaikea mennä sekaantumaan. Purkukeskustelu oli erittäin hedelmällinen, ja siitä nousi esiin kolme tärkeää pääasiaa, joita tarkastelen seuraavaksi.

Ensimmäinen asia oli, että osa ryhmän jäsenistä toivoi minulta tiukempaa kuria. Oli noussut pelko, ettei esitys valmistuisi elleimme keskittyisi tiukemmin kohtausten tekemiseen ja jättäisi rönsyileviä keskusteluja vähemmälle. Koska olin juuri itsekkin pohtinut samaa, tämä oli minulle huojentava tieto. Nyt sain tavallaan ryhmältä selkeän luvan alkaa pitämään tiukempaa kuria. Toisaalta osa piti johtamistapaani hyvänä. Esimerkiksi lukiota käyvä uussuomalaisnainen sanoi pitävänsä rennosta ja keskusteleavasta tavastani johtaa, sillä oli koulussa tottunut tiukkaan kuriin. Kyse ei kuitenkaan ole mustavalkoisesta asettelusta, keskustelua vai ei. Enemmänkin on kyse siitä, missä suhteessa keskustelua ja tiukempaa harjoittelua on toisiinsa, ja siitä missä kohtaa prosessia on aika kullekin asialle.

2.4.2 Haastavan aiheen äärellä

Kun se oleminen ei oikein sovi mun pirtaan, olla niin tyly äidille. Se kaivertaa mua. (Osallistuja, purkukeskustelu 1.11.2012.)

Toinen asia, joka lokakuuisessa purkukeskustelussa nousi esiin, oli ahdistus *Äidin kuolema* -kohtausta kohtaan (ks. Liite 2). Esiintyjä, joka oli mukana kohtauksessa koki, ettei haluaisi näytellä siinä, koska se tuntui liian rankalta. Kohtauksessa äiti kuolee tyttären tiskatessa ja tytär vetää häneltä lapikkaat jalasta. Tytär on huojentunut äitinsä kuolemasta, sillä heidän suhteensa on ollut hankala, ja tytär ei koe koskaan saaneensa äidiltään rakkautta. Olimme harjoitelleet kohtausta jo muutamia kertoja ja sen tekeminen oli ollut hankalaa verrattuna muihin kohtauksiin.

Tähän ahdistukseen vaikutti monta tekijää. Koska emme olleet käyttäneet tässä muistossa mitään etäännytyksen keinoa, niin tarinan henkilökohtaisuus tuntui tulevan liian lähelle. Ja kun kyse oli ihmisistä, jotka eivät aiemmin olleet teatteriesityksen tekemisessä mukana, roolin käsite ja roolin logiikan kautta ajattelemisen oli hankalaa. Yritin purkaa tilannetta selittämällä, ettei lavalla ole koskaan itse ”minä” vaan rooli, jota esittää. Olisin voinut tehdä heti helpon ratkaisun ja vapauttaa esiintyjän roolistaan kohtauksessa. Uskoin kuitenkin, että tästä ryhmäläisestä löytyisi rohkeutta tehdä itselle haastava asia, hän tarvitsi vain hieman rohkaisua. Hankaluus kääntyisi voitoksi ja hän

saisi positiivisia kokemuksia esiintymisestä kun pystyisi ”ylittämään” itsensä. Myöhemmin ryhmäläinen sanoi minulle, että oli hyvä, että haastoin häntä. Ehkä pelkästään se, että hän sai sanoa asian äänen minulle ja muulle ryhmälle ratkaisi asian.

Halusin kokeilla *Äidin kuolema* -kohtauksen kanssa monia erilaisia toteutustapoja. Tämä keskeneräisyyden sietäminen ja eri vaihtoehdoilla leikkittely oli osalle esiintyjistä uutta, ja oli osasyynä ahdistukseen. Myös se, että kohtauksia toistetaan harjoituksissa monia kertoja peräkkäin, ja tarkoituksena on esiintyjänä toistaa tai muuttaa omaa esiintymistä ohjaajan ohjeiden mukaan, oli ikäihmisille uutta. Teatterin ammattilaisena tiedän, että esityksen ohjaamiseen kuuluu kokeilu ja kohtauksilla ”leikkiminen”. Tässä on mielestäni iso ero ammattilaisesiintyjien ja harrastajaesiintyjien välillä; kokeileminen on sitä ”ohjaamista ja oikeaa näyttelemistä”, jota harrastaja ei aina ymmärrä harjoitteluksi. Esiintyminen ja roolityön tekeminen on oikeaa työtä ja se vaatii toistoa, hikeä ja kärsivällisyyttä. Kasvatustieteen tohtori Annukka Häkämies kuvailee artikkelissaan draamatyöskentelyn kaaoksen ja kontrollin rajaa:

Kontrollin säätely draamatyöskentelyssä edellyttää selkeää tilanteen ohjaamista. Osaava ohjaaja antaa osallistujille tilan ajoittaiseen kaaokseen. Osallistujien on voitava luottaa siihen, että ohjaajalla on taitoa kuljettaa ohjattavat turvallisesti myös pois liiallisesta (tuhoisasta) kaaoksesta. Jotta osallistuja uskaltautuu itsensä unohtavaan kaaoksenkin, löytääkseen jotain kontrollinsa ulkopuolelta, on työskentelyn rajat oltava selkeät. (Ventola & Renlund 2005, 149.)

Nyt jälkeenpäin näen, että *Äidin kuolema* -kohtauksen työskentelyn rajoja olisi voinut selkiyttää ryhmälle. Ja ylipäänsä konkreettisia työskentelyn tapoja voisi aina avata ryhmälle, oli kyseessä nuoret tai ikäihmiset. Parempi on puhua auki liikaa, kuin liian vähän.

Päädyin ohjausratkaisussani siihen, että tärkeintä oli kuunnella tarinan kertojaa. Jos tarinankertoja itse haluaa näyttellä itseään esityksessä, niin minusta hänellä on siihen täysi oikeus. Keskustelin ryhmäläisen kanssa asiasta paljon. Päätin, että luotan siihen, että aikuiset ihmiset tietävät itse omat rajansa ja osaavat tehdä päätöksiä oman henkilökohtaisuutensa suhteen. Niinpä rakensin kohtauksen tarinan ympärille ja käytin dokumenttiteatterista lainattua, yksinkertaista rakennetta. Pyysin tarinan tytärtä kertomaan jutun nauhalle. Kohtaus toteutettiin soittamalla tarina nauhalta samaan aikaan kun lavalla tarinan oikea tytär istui tuolissa ja söi karjalanpiirakkaa. Olen huomannut ohjatessa, että usein ratkaisu kohtauksen toimivuuteen löytyy yksinkertaistamisesta. Niin tässäkin *Äidin kuolema* -kohtauksessa. Palasin takaisin ”tässä olen nyt” -

ajatteluun, hetkessä olemiseen ja tajusin, ettei kohtaaminen tarvitse monta näyttelijää tai muutakaan isompaa hälinää taustalle. Tärkeintä oli ihminen ja saada tämän ihmisen ääni kuuluviin. Esiintyjän läsnäolon aitous ja kohtaamisen yksinkertaisuus teki siitä voimakkaan, koskettavan ja aidon.

Mä en ole koskaan aikaisemmin puhunut, mut nyt haluaisin vähän kertoa tästä. Kun mä olen ollut ei-toivottu lapsi. (Esiintyjä, *Äidin kuolema* -kohtausten nauhalta.)

2.4.3 Esityksen hengen löytäminen

Kolmas asia, joka purkukeskustelussa nousi esiin, oli ryhmän into ja syttynyt rakkaus toisiaan kohtaan.

En oo koskaan tutustunut näin nopeesti ihmisiin ja viel halunnu jatkaa niiden kans tutustumista. Te ootte ihania ihmisiä ja halusin tuntee teidät mun loppuelämän. (Uussuomalaisnainen, purkukeskustelu 1.11.2012.)

Myös usko siihen, että esityksestä tulee hyvä, oli vahvana. Into päästä esiintymään ja näyttämään yleisölle teosta näkyi ja tuntui. Samankaltaisia kokemuksia minulla on ollut myös ohjaamieni nuorten ilmaisutaitoryhmien kanssa, ryhmä on tiivistynyt ja ”rakastunut” toisiinsa projektin edetessä. Spontaani halaileminen, kahvittelu ennen harjoituksia porukan kesken ja ihastuksien ja salaisuuksien jakaminen olivat rakkauden lisääntymisen merkkejä *Tässä olen nyt* -ryhmässä. Tämä innostus kertoo prosessin onnistumisesta ja siitä, kuinka tärkeää itse esiintyminen yhteisöteatteriprosessissa myös on. Esiityskokemus on vahva ryhmäyttävä tekijä, ihmisjoukko kokee yhdessä jotakin suurta ja me-henki vahvistuu. Teatteriproduktiot ovat yleensäkin tekijöilleen merkittäviä kokemuksia. Ne kehittävät itsetuntoa, parantavat sosiaalisia taitoja. Niissä ylitetään itsensä, tutustutaan toisiin ihmisiin ja löydetään myös itsestä uusia puolia. Yhteisöteatteriprosessin positiivisia vaikutuksia voisien luetella sivuittain, mutta *Tässä olen nyt* -ryhmän tunnelmat tiivisty erään osallistujan loppupalautteessa näin:

Tämä oli elämäni tässä kohtaa reitillä yksi kauneimpia ja opettavaisempia retkiä. Olimme tässä ja nyt ja se oli täydellistä! (Osallistuja, purkuhaastattelulomake, 26.11.2012.)

Purkukeskustelun jälkeen otin ohjaajana harjoituksissa uuden energian ja päättävyyden esimerkiksi rönsyilevän keskustelun suhteen. Tajusin myös avoimuuden merkityksen prosessissa, ja yritin pitää sen mielessä ohjaustilanteissa. Puhuin ryhmälle auki

sen, että nyt tahti alkaisi kiristyä enkä aikoisi pyydellä anteeksi tiukkuuttani. Tämä näytti toimivan ryhmälle.

Monet kohtaukset ratkesivat vasta aivan viimeisellä viikolla ennen ensi-iltaa. Esityksen loppukohtausta oli yksi niistä. Sen kohdalla kiteytyi jotakin esityksen hengestä vahvasti. Loppukohtauksessa kaikki esiintyjät tulevat yksitellen lavalle seisomaan ja katsomaan yleisöön. Taustalla pyöri nauha, jolla jokainen kertoo missä on juuri nyt. Ohjeeni esiintyjille oli katsoa yleisöön avoimesti silmiin, jos tulisi jokin reaktio niin se saisi tulla. Ajatuksena olisi vaan katsella ja hengitellä, olla tässä ja nyt. Kohtausta oli vahva ja intensiivinen, vaikka mitään ei tapahtunutkaan lavalla. Ihmisten kauneus ja katsekontakti riitti. Siinä tavoitimme jotakin kohtaamisen voimasta.

Kuva 6. Koko *Tässä olen nyt* -työryhmä ensimmäistä kertaa samaa aikaan harjoituksissa 23.10.2012. Kuvaaaja Tiina Piironen.

3 Puhkeaminen kukkaan – esityskausi

Keräsimme esityskaudella palautetta tilassa olevalla post-it lappuseinällä. Tässä muutamia poimintoja katsojapalautteista:

Ajankohtainen teema, tällaista herättelyä ja kulttuurin yhdistymistä nyky-Suomi tarvitseekin!

Vahva, hieno kokemus. Voin vain kuvitella minkä matkan olette taivaltaneet. Kiitos kiitos!

Kiitos hauska esityksestä! Oli piristävää nähdä erivärisiä ja eri ikäisiä esiintyjä. Yhteistyö toimi hyvin ja sitä oli ilo seurata!

Itketti ja nauratti! Olitte ihania!

Tässä olen nyt -esityksiä oli yhteensä kolme Kinaporin juhlasalissa. Esityksen näki arviolta noin 600 ihmistä. Esitys oli ilmainen ja sen kesto oli noin tunti. Yleisö koostui Kinaporin palvelukeskuksen asukkaista, vapaaehtoisista ja työntekijöistä sekä työryhmän ystävistä ja perheenjäsenistä.

Palaute yleisöltä oli pääosin positiivista. Monet kiitokset tulivat esiintyjien aitoudesta ja läsnäolosta, mistä olin erityisen iloinen. Prosessin yhtenä lähtökohtana oli löytää oleminen tapa, jossa voisi olla tässä ja nyt -hetkessä, olla läsnä ja auki. Ryhmä tiivistyi entistään esityksien ja positiivisen palautteen myötä. Pukuhuoneessa vaihdettiin kuulumiset ja tsempattiin toisia. Halusin pitää leikkimisen ja iloisen mokaamisen hengen yllä myös esityksissä, ja siksi koko ryhmän yhteinen lämmittely, äänenavaus ja hengennostatus olivat tärkeitä rituaaleja myös esityskaudella.

Ryhmä seisoivat vahvasti jutun takana ja otti sen omakseen. Monet kohtaukset kehittyivät ja saivat lisää näkökulmaa esitysten myötä. Positiivinen energia kulkeutui myös yleisöön. Kuvaan tapahtuman, joka mielestäni osoittaa teatterin yhteisöllisyyden voiman myös katsomossa istuessa:

Ensi-illassa yleisössä oli somalialaista sekä kantasuomalaista väestöä. Kaikki eivät osanneet suomea kunnolla, eivätkä täten ymmärtäneet esityksestä ihan kaikkea. Esityksen keskivaiheilla on *Somalialainen häätanssi* -kohtaus, jossa yksi ikäihmisistä esittää morsiamen roolin ja koko muu ryhmä tanssii häätanssin. Häätanssiin kuuluu perinteinen kappale. Kappaleen lähtiessä soimaan yleisön somalialaistustainen, uussuomalainen osa nousi hurraamaan seisaalleen tanssimaan ja laulamaan omalla paikallaan.

laan. Tällöinen tapa tuntuu suomalaisessa teatterikulttuurissa vieraalta ja rajulta. Suomalainen teatteriyleisö on tottunut osoittamaan suosiota taputtamalla, ja yhtäkkiä keskellä katsomoa oli menossa juhlat! Kantasuomalainen väestö katseli kummissaan ympärilleen, mutta taputti mukana. Katsojat saivat jokainen reagoida omalla tavallaan. Siinä hetkessä tiivistyi mielestäni jotakin kulttuurien välisestä kohtaamisesta. Me näytimme, jotakin johon jokainen voi samaistua ja josta jokainen voi iloita ihon väristä tai kulttuuritaustasta riippumatta.

Minusta teatterissa ei ole mitään tapaa käyttäytyvä tai reagoida katsojana oikein. Esimerkiksi uussuomalaisten katsojien kännykkäkameralla kuvaaminen tai myöhässä tuleminen aiheuttivat hämmennystä suomalaiskatsojissa, mutta ei sekään ole ”väärin”, se on vain erilaista tapaa olla. Se, että joudutaan ylipäänsä kohdakkain näiden uusien asioiden kanssa, on ihmisten kohtaamisen kannalta ensiaskel.

Useissa katsojapalautteissa keuhuttiin esitystä myös taiteellisesteettisestä näkökulmasta. Esityksen valot, puvut, dramaturgia sekä näyttelijäntyö sai kiitosta. Tämä vahvisti näkemystäni siitä, että yhteisöteatteriesitykset hyvin tehtynä voivat olla myös vaikuttavia ja hienoja teatteriesityksiä. *Tässä olen nyt* -esitys täyttää nykyteatterin tunnusmerkkejä: se on fragmentaarinen, ei-juonellinen, henkilöhahmot ovat ei-tavoitteellisia ja tyytetyjä (Hotinen, 2008, Noodin 2011 mukaan). Kun esiintyjistä suurin osa on täysin kokemattomia, sitä voisi helposti ajatella, että esitystäkin täytyisi helpottaa, madaltaa rimaa eli tehdä yksinkertaisempaa tai helpommin lähestyttävää ja perinteisempää, juonellista teatteria. Uskon, että yhteisöteatteriproduktiossa, kuten *Tässä olen nyt*, pitää pyrkiä tekemään hyvää taidetta, eikä aliarvioida tekijöidensä mahdollisuuksia. Yhteisöteatteriesitykset harrastajien tekemänä voivat olla hienoja ja taiteellisesteettisiä taideteoksia, ja niitä pitäisi ajatella myös taide-esityksinä (ks. lisää Korja, 2012). Kun ryhmä toimii ja palo tehdä on ryhmässä suuri, ei taidoilla ole merkitystä. Tärkeintä on pitää hauskaa lavalla ja silloin tunnelma välittyy myös katsojille mieleenpainuvana taide-elämyksenä.

Katsojaa ei saa myöskään yliarvioida. Kuten aiemmin kerroin, monet ryhmäläisistä toivoivat, että näytelmästämmme tulee helposti ymmärrettävä. Taitelija ei voi tietysti koskaan olla täysin varmaan ”ymmärtääkö” yleisö teoksen. Olen kuitenkin sitä mieltä, että katsojaa helpottaakseen voi antaa lukuohjeen esitykselle, esimerkiksi käsiohjelmassa (ks. Liite 3). Varsinkin kun tiesin, että katsomossamme tulisi olemaan paljon ikäihmisiä, jotka ovat tottuneet perinteiseen teatteriin ja uussuomalaisia, jotka eivät kaikki ymmärrä

kieltä, niin tuntui tärkeältä antaa katsojille jokin lukuohje esitykseen. Käsiohjelmassa oli kohtausluettelo, josta katsoja pystyi seuraamaan esityksen kulkua. *Tässä olen nyt* -esityksissä kerroin yleisölle alussa, että esitys on osista koottu eikä se noudata yhtä tiettyä juonta. Esityksen lukuohjeen antaminen katsojalle saattaa rentouttaa hänet keskittymään esityksen katseluun ja poistaa tarpeen yrittää analysoida turhaan. Ajattelen, että liika analysointi esityksen aikana estää kokemasta esitystä tunnetasolla, ja näin kohtaamista esityksen ja katsojan välillä ei välttämättä tapahdu.

Esitys ja *Tässä olen nyt* -prosessi loi myös koko Kinaporin palvelukeskuksessa yhteisöllisyyden tunnetta. Tämän saman huomion tekivät myös keskuksen johtaja Hedman ja toiminnanohjaaja Mustonen (Hedman & Heinonen & Mustonen 2012). Nähdessään ystäviänsä ja vertaisiaan lavalla, muutkin kinaporilaiset innostuivat toiminnasta: sain paljon kyselyjä esitysten jälkeen teatteritoiminnan jatkumisesta, ja miten siihen voisi päästä mukaan. Prosessi onnistui hälventämään ennakkoluuloja myös muiden kuin ryhmäläisten välillä. Kun uussuomalaisnaiset pyörivät keskuksessa viikoittain, niin kohtaamista muidenkin kinaporilaisten kanssa tapahtui väkisinkin. Pelkkä juttelu esityksen jälkeen tai keskuksen kahvilassa riitti ikäihmisten ja uussuomalaisten kohtaamiseen. Purkuhaastattelussa kysyttäessä, miten asenteesi on muuttunut ikäihmisiä kohtaan eräs uussuomalaisnainen vastasi näin: ”En tiennyt miten avoin he ovat ja ihanan lämpimiä ihmisiä” (purkuhaastattelulomake, 26.11.2012).

Kuva 7. Ritva T. ja Fowsia *Tässä olen nyt* -mainoskuvassa. Kuvaaja Antti Wuokko.

4 Sadonkorjuu – lisää oivalluksia

4.1 Terapian ja taiteen tekemisen rajapinnassa

Teatteri-ilmaisun ohjaajan työ on toimimista ihmisten kanssa ja olemista vuorovaikutuksessa ryhmänsä kanssa. Ihmisten kanssa työskentely on antoisaa, mutta haastavaa. Ryhmäprosessit voivat tuntua joskus myös ryhmäläisistä raskaalta, sillä toimivaan vuorovaikutukseen tarvitsee aktiivista keskittymistä. Simo Routarinne toteaa vuorovaikutuksesta myös näin:

Väitän, että vuorovaikutus ei suju, jos siihen ei keskity. Ainakaan se ei suju automaattisesti ja helposti. Vuorovaikutustilanteessa voi tulla hiki! Sujuva ja rakentava vuorovaikutustilanne vaatii valppautta, kuuntelua, energiaa ilmaisun tuottamiseen ja huomion aktiiviseen suuntaamiseen sekä rohkeutta olla avoin. (Routarinne 2005, 19.)

Yksi osallistuja päätti jättää projektin kesken kolme viikkoa ennen ensi-iltaa. Osallistuja koki, ettei prosessi ollut häntä varten, ja häntä ahdisti se ”että vanhoja asioita kaiveltiin”. Omien sanojensa mukaan hänestä tuntui, että ihmiset prosessissa vain valittavat ja hakevat sääliä kertomalla omista vanhoista traumaistaan ja se ahdisti häntä. Tämä sysäsi minut pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaani ohjaajana. Oliko jotain mitä prosessissa olisi voitu tehdä toisin? Olinko ollut epäselvä viestinnässäni siitä, mistä projektissa on kyse? Olinko huijannut osallistujia mukaan heidän tahtomattaan? Miksi tämä osallistuja ei kokenut ryhmää luotettavana ja turvallisenä paikkana kuten muut ryhmäläiset? Olinko unohtanut kertoa, että prosessissa on tarkoituskin olla henkilökohtaisella tasolla mukana? Kriittinen reflektointi Mustosen ja Wuokon kanssa oli hyödyllistä. Tajusin, että hänen kohdallaan kyse saattoi olla jostakin isommasta asiasta, jostakin, jota minulla ei olisi ollut teatteri-ilmaisun ohjaajana taitoa lähteä purkamaan. Oman henkilökohtaisuuden määrittelyyn kuulu myös se, että prosessin saa lopettaa jos tuntuu liian vaikealta. Ehkä osallistuja tajusi itse, ettei tämä prosessi ole oikea paikka purkaa omia asioitaan. Näen, että osallistuja projisoi omaa ahdistustaan muihin, syyttämällä heitä liiasta avoimuudesta. Piilotettu, oikea tunne olikin ehkä kateellisuutta siitä, ettei hän itse pystynyt samaan avoimuuteen.

Annukka Häkämiehen mukaan draamatyöskentely on elämän ilmiöiden tutkimista teatterin työmuotojen avulla (Ventola & Renlund 2005, 147). Elämän ilmiöt herättävät meissä tunteita ja draamaprosessissa niitä saa myös näyttää.

Kun tunteet tulevat mukaan, on tietysti jotenkin ymmärrettävä mitä niiden kanssa tehdään. Niiden olemassaolo ei ole itsetarkoitus, vaan se saavat vain olla ja tulla huomioiduksi. Eri tilanteissa tämä huomioiduksi tuleminen voi toteutua monin eri tavoin. Joskushan riittää, että opettaja osoittaa katseellaan ymmärtävänsä miten oppilas jonkun asian kokee ja toisena hetkenä on tarpeellista saada jakaa kokemuksiaan isomman ryhmän kuullen. (Ketonen 2008, 119.)

Kun draamaprosessissa tunteita ei eristetä, vaan ne otetaan prosessissa mukaan, se mahdollistaa prosessin terapeutin ulottuvuuden. Ohjaajan täytyy kuitenkin osata erottaa itsensä terapeutista. Alussa on oltava tietoinen, että prosessin aikana saattaa tulla eteen tilanne, johon teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaito ei ylety. Tilanne pitää osata hyväksyä ja ohjata eteenpäin niille, jotka osaavat. Itse kävin aiheesta keskustelua ja Hedmanin ja Mustosen kanssa ennen prosessia ja he takasivat minulle apua, jos sellainen tilanne sattuisi eteen.

Näen, että vahvuuteni taitelijana ja ohjaajana on voimakas empatiankykyä eli kykyä eläytyä toisen ihmisen asemaan. Empaattisuuden kanssa on kuitenkin oltava varuillaan; osallistujien prosesseihin ei saa mennä ohjaajana liikaa sisälle. Ohjaajan ammattitaitoa on nähdä, mihin vetää rajat oman jaksamisensa suhteen. *Äidin kuolema* -kohtausta tehdessä puhuin usein esiintyjän kanssa kaikista siihen liittyvistä ajatuksista, joita hänellä oli herännyt, ja huomasin olevani välillä hyvin vahvasti terapeuttisessa suhteessa hänen kanssaan. Esiityksen tekeminen oli avannut osallistujalle oman isomman prosessin äiti-suhteensa käsittelystä, ja hän kaipasi ihmistä, jolle avautua. Minä pystyin auttamaan kuuntelemalla, mutta pidin huolta siitä, etten ala terapeutiksi. Pelkäsin, että antaisin ”väärää” neuvoja tai ottaisin itselleni liian ison vastuun ”parantamisesta”. Tälle ryhmäläiselle riitti asian käsittely ryhmässä draaman keinoin. Se, että kohtaaminen oli esiityksessä mukana oli hänelle tärkeää. Loppupalautteessa hän kiitti siitä, että oli ”oppinut puhumaan” prosessin aikana ja oli saanut itsevarmuutta ja rohkeutta käsitellä omia asioita. Hänen kasvamisensa näkeminen vaikutti minuun ja muihin ryhmäläisiin voimaannuttavasti ja innostavasti. Ihminen voi vielä 68-vuoden iässäkin löytää voimaa muuttaa itseään ja omia turvallisia toimintatapojaan, ja että draamatyöskentelyllä voi olla prosessiin vaikutusta!

Yhdyn Ketosen (2008, 119) ajatukseen siitä, että opetustilanteessa (johon draamaprosessin ohjaamistilanne vertautuu) syntyvien tunteiden voi antaa tulla, ne voidaan huomioida ja antaa olla läsnä. Tätä näkemystä hyödynnän itsekkin ryhmän ohjaajuudessani, mutta toisinaan on haastavaa vetää raja siihen, milloin on tarkoituksenmukaista käsitellä tunnetta ja sen syytä yhteisesti, ja milloin yksityisesti. Koen, että lasten tai nuorten

kanssa tilanne on toinen, ja siksi heidän kanssaan rajan vetäminen on helpompaa. Lapset vielä opettelevat asioita ja sitä, milloin oman tunteen tuominen harjoitustilanteeseen/ryhmätyöskentelyyn on relevanttia ja milloin ei. Osaavatko aikuiset aina vetää itse tuon rajan? Ikäihmisillä raja hämärtyi toisinaan. Ajattelen tämän johtuvan siitä, että omista asioista puhumisen kulttuuri tai ylipäänsä tunteista puhuminen on ikäihmisille vieraampaa kuin meille, joille terapia ja itsereflektio kuuluvat koulutukseen ja elämään kiinteästi. Tai ainakin omista tunteista puhuminen on minun ikäpolvelleni luonnollisempaa. Prosessissa ikäihmisillä oli tilaa kerrankin puhua ja näyttää tunteita. On oltava tarkka ohjaajana, ettei yksi ihminen lähde viemään koko ryhmän huomiota omaan prosessiinsa. Luulen, että eräs syy, joka pois lähtenyt osallistujaa ahdisti oli juuri se, että hän koki, että muutamien yksilöiden äiti-suhteen käsittelystä tuli koko ryhmän aihe. Empatiankyky tai eläytyminen toisen ihmisen asemaan on hankalaa, jos itsellä on tarve saada empatiaa muilta.

Taide ja draama sen osana toimivat kielen tavoin etenkin niillä tunnealueilla, joissa puhuttu keli ei yllä avaamaan yhteyttä itseän, toiseen ja maailmaan. Mahdollistaessaan yhteyden näihin alueisiin, taide voimaannuttaa kokijansa, osallistujansa ja tekijänsä. Siinä mielessä se on aina terapeutista. Terapeuttisuus merkitsee eheyttävää kokemusta. Draama on terapeuttinen kokemus, mutta se ei ole terapiaa eikä etenkään psykoterapiaa. - - Terapiassa tavoitteina on yksilön elämäntilanteen, kipeiden kokemusten käsittely ja eheytyminen. Soveltavan draaman ja teatterin tavoitteet liikkuvat enemmänkin yleisinhimillisten todellisuuden tutkimisen ja muuttamisen ihanteissa. (Ventola & Renlund 2005, 153–154.)

Teatteriprojekteissa tulee ikään kuin kaupan päällisenä se, että se lisää osallistujiansa itsetuntemusta, itseluottamusta ja hyvinvointia. *Tässä olen nyt* -prosessissa se onnistui hyvin, monet kertoivat loppupalautteessa oppineensa itsestään uusia asioita sekä näkemään asioita uudessa valossa.

Mä tajusin tässä että mä en ole koskaan oikeastaan tajunnut arvostaa mun kotia. Että meillä on ollut kaikki tosi hyvin. Ja sen että mä olen oikeastaan aina ollut enemmän isän tyttö. (Osallistuja, purkukeskustelu 26.11.2012.)

Tämä ”sivutuotteena” syntyvä itsetuntemus on mielestäni paras teatteriprosessin aikaansaama terapeuttinen vaikutus. Kun tutkii jotakin aihetta, siihen liittyy väkisinkin henkilökohtainen näkökulma ja itseään alkaa tarkastella uudessa valossa. Kaikki prosessin loppupalautteessa olleet osallistajat kokivat prosessin opettavaisena ja ainutlaatuisena. Purkuhaastattelulomakkeen (ks. Liite 4) kysymykseen ”Mitä olet oppinut prosessin aikana”, sain osallistujilta tällaisia vastauksia:

Olen oppinut olemaan avoin ja heittäytymään erilaiseen tilanteeseen. (Osallistuja, 26-vuotta.)

Olen oppinut pistämään itseni likoon uudella tavalla ja arvostamaan äitiyttä ihan uudella tavalla myös. Opin myös ennen kaikkea, että menneisyys elää meissä kaikissa, mutta tärkeintä miten sen antaa vaikuttaa. (Osallistuja, 22-vuotta.)

Lisää avoimuutta ja uskallusta. Monia asioita lapsuudesta on tullut mieleen. (Osallistuja, 68-vuotta.)

Itseluottamukseni on kasvanut. (Osallistuja, 69-vuotta.)

Uskallan enemmän. Uskallan kertoa tositarinoita. Uskallan halata ja koskettaa toista ihmistä. En ole enää niin arka. (Osallistuja, 79-vuotta.)

Avoimuutta, aitoutta, avautumista elämälle. (Osallistuja, 66-vuotta.)

Tämä palaute osoitti minulle, että prosessi on ollut monelle voimaannuttava ja tärkeä kokemus.

4.2 Muusikon ja ohjaajan yhteistyö

Yhteisöteatteriesitysten pitää olla kiinnostavia, kunnianhimoisia ja taiteellisesteettisiä esityksiä. Jotta tämä edellä mainittu toteutuisi, projekteissa pitää olla mukana muitakin ammattilaisia kuin ohjaaja. Teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattikuva on myös teatteritaitteen ”monitoimimies” (ks. lisää Korja 2012, 6). Monet ammattiin valmistuvat teatteri-ilmaisun ohjaajat pystyvät tarvittaessa tuottamaan, rakentamaan lavasteet, suunnittelemaan esityksen puvut tai äänet. Kuitenkin jo ryhmän ohjaamisessa on yhdelle ihmiselle riittävästi työtä. Siksi olisi tärkeää, että projekteissa olisi muitakin taiteen ammattilaisia mukana. Ei niin, että ammattilaistaitelijat jyräisivät omalla näkemyksellään ryhmän ajattelua, mutta olisivat mukana auttamassa ideoimalla ja tarjoamalla omaa ammattitaitoa ryhmän käyttöön. Minä kannustan ”tee sinä, minä katson ja ehdotan sitten miten voisin auttaa” -ajatteluun eli pedagogiseen ohjaustapaan yhteisöteatteriprojekteissa. *Tässä olen nyt* -projektissa oli tarkoituksena saada ikäihmiset ja uussuomalaiset itse tekemään ja luomaan. Muiden taiteilijoiden tehtävänä olisi olla fasilitaattorina (mahdollistaja) luovuuden syntymiselle.

Tässä olen nyt -esitys ei olisi ollut yhtä toimiva kokonaisuus, ellen olisi saanut musiikkia mukaan projektiin. Wuokon läsnäolo prosessissa nosti esityksen uudelle tasolle ja musiikki teki siitä ehjemmän kokonaisuuden ja helpommin seurattavan. Tämän lisäksi Wuokko toimi tärkeänä keskustelukumppanina ja kollegana, jota ilman olisin ollut ohjaajana hyvin stressaantunut. Hän toimi myös peilinä tuntemuksille, joita ohjaajana kä-

vin läpi. Oli hyödyllistä, että oli joku joka tuntee prosessin, mutta ei ole siinä kuitenkaan niin vahvasti esiintyjänä, kulki mukana.

4.3 Vielä enemmän avoin prosessi

Tässä olen nyt -esityksessä oli kohtausta otsikolla *Neuvominen*. Kohtausta on perusidealtaan hyvin yksinkertainen, mutta harjoiteltaessa se tuntui haastavalta. Se tuli käsikirjoitukseen kuunnelllessani ryhmän puheita äitiyden haasteista. Koettiin, että nuorena äitinä oli raskasta vastaanottaa muiden neuvomista. Muisteltiin, että varsinkin omalla äidillä tuntui aina olevan parempi ehdotus siitä, miten lasta pitäisi hoitaa. Monet ikäihmisistä tunnustivat neuvomisvietin itsessään myös äitinä ja isoäitinä. Ihmettelin, mikä tekee noin yksinkertaisesta ideasta hankalan, ja ajattelin, että kyse on vuorosanoista ja, että ne on hankalat muistaa. Kohtausta kuitenkin toimi hyvin, ja se päättyi esitykseen samantapaisena kuin se on esitelty käsikirjoituksessa (ks. Liite 2). Myöhemmin prosessin purkukeskustelussa kävi ilmi, että kohtausta oli ollut monien siinä esiintyneiden mielestä haastava. Erään uussuomalaisosallistujan mielestä haaste oli siinä, ettei hän itse ollut äiti ja siksi oli hankalaa neuvoa muita siinä, miten toimia äitinä. Toisen, ikäihmisen, mielestä haaste oli ollut siinä, ettei hänen oma äitinsä koskaan ollut neuvonut häntä missään, joten hänkään ei kokenut luontevaksi neuvoa muita. Kolmas, ikäihminen, taas koki neuvomistilanteen liian henkilökohtaisena, hän sanoi sen tuoneen omia muistoja pintaan siitä, kun oli itse juuri tuore äiti ja kaikilla muilla maailmassa tuntui olevan parempia tapoja kasvattaa lapsi kuin hänellä itsellään.

Kohtausta oli esityksessä hyvä ja toimiva, mutta jos siitä olisi puhuttu ja olisin ymmärtänyt nämä asiat jo aiemmin, niin se olisi helpottanut esiintyjä ja kohtauksen harjoittelun sujumista. Tässä oli nähtävissä samanlaista roolin käsitteen hämärtymistä kuin aiemmin *Äidin kuolema* -kohtauksen kanssa. Ryhmäläisten oli haastavaa erottaa itseään ja roolia toisistaan, sillä materiaali käsikirjoituksessa oli osittain etäännytettyä ja osittain "aitoa". Perinteinen teksti, jossa yhdellä esiintyjällä on yksi selkeä rooli, on esiintyjälle helpompaa ja selkeärajaisempaa. Tällöin roolityötä voi harjoitella esimerkiksi analysoimalla roolia. *Tässä olen nyt* -prosessissa henkilöahmoja ei analysoitu, vaan ne tehtiin enemmän ulkoisen kautta. Niiden todellisuus pinta oli ehkä esiintyjille välillä epäselvää ja tämä aiheutti vastustusta roolin tekemiseen.

Samaan kohtaukseen liittyi myös jokin näyttämöllinen tabujen rikkomisasiä, jossa minä olin ohjaajana eri näkemyksessä kuin muu työryhmä. Ohjasin kohtaukseen niin, että lo-

pussa tuore äiti pudottaa vauvan maahan ja neuvojanaiset neuvoessaan tallovat vauvaa maahan. Seuraavissa harjoituksissa eräs ryhmän miehistä tuli sanomaan, että he ovat ryhmän kanssa puhuneet asiasta, ja kaikki olivat sitä mieltä, että vauvan potkiminen pitää poistaa. Oltiin sitä mieltä, että vauvan potkiminen on liian rajua eikä kukaan voisi oikeassa elämässä tehdä näin. Tietenkin suostuin ryhmän ehdotukseen, vaikka yritinkin selittää ettei kohtausten ole tarkoitukseen olla realistinen. Potkiminen oli symbolinen ele sille, miten hyvää tarkoittava neuvominen voi olla äidille raskasta, eikä myöskään aina ollenkaan lapsen edun mukaista. Ikäihmisille tämä väkivallan teko oli liian raju näyttämöllä.

Vaikka tunsin koko ajan pitäväni prosessin avoimena, nämä kaksi tapausta osoittavat, ettei pelkästään sen ääneen sanominen tee prosessista avointa. Avoin prosessi vaatii myös tekoja sanojen taakse. Ihmisten puhututtaminen ja kuuntelu vielä järjestäytyneemmin olisi ollut hyväksi. Prosessin alussa pidimme harjoituksissa alku- ja loppupiirejä, joissa jokainen osallistuja sai kertoa päivän ”fiilikset”. Tämä kuitenkin jäi pois harjoitusten tiivistyessä suureksi osaksi ajanpuutteen takia. Se on sääli, sillä juuri tämä säännöllinen muoto olisi helpottanut vielä enemmän jakamista ja olisi tarjonnut selkeän paikan puhua prosessissa tapahtuvista asioista. Avoin puhumisen tapa olisi tällöin saattanut siirtyä myös ohjaustilanteisiin, jolloin itse tilanteessa oltaisi voitu kertoa jos jokin tuntuu tekijästä hankalalta. Jos nyt tekisin jutun uudestaan, pitäisi vuorovaikutusta ja dialogisuutta prosessissa vielä enemmän mukana. Vaikka *Tässä olen nyt* oli avoin prosessi ja kaikista asioista voitiin helposti puhua, kiinnittäisin huomiota ohjaajana myös omaan läpinäkyvyyteni sekä tilanteessa ja hetkessä olemiseen. Lisäksi kun työskennellään ikäihmisten tai uussuomalaisten kanssa, joilla molemmilla ryhmillä on omat erityishaasteensa kielen ymmärtämisessä, selkeyteen ja ajatusten kirkastamiseen voisi kiinnittää erityishuomiota.

4.4 Mitkä kulttuuriset erot?

En ottanut prosessin alussa selvää somalialaisesta kulttuurista tai islamin uskoon liittyvistä tavoista. Tein sen tarkoituksellisesti, sillä en halunnut, että minulla on valmiiksi joitakin ennakkokäsityksiä, jotka voisivat vaikuttaa siihen, miten suhtaudun ihmisiin. Halusin aloittaa kaikkien kanssa ”puhtaalta pöydältä.” Uussuomalaisnaiset olivat koko prosessin ajan hyvin positiivisella ja avoimella asenteella mukana. Se osaltaan auttoi ikäihmisten kanssa kohtaamista. Kuten lopun palautteesta käy ilmi, ennakkoluuloja on silti ollut ryhmässä:

Olen aina ollut ystävällinen ikäihmisiä kohtaan, mutta en ole mitenkään ollut tekemisissä heidän kanssaan. Kait olen vältellyt sitä koska meillä on eri lähtökohdat ja hyvin useasti olen törmännyt suvaitsemattomuuteen joko uskontoani tai kulttuuriani kohtaan. Tämän projektin myötä olen törmännyt porukan lisäksi ihmisiin, jotka käyvät Kinaporissa, jotka ovat ottaneet meidän avosylin vastaan. (Uus-suomalaisnainen, purkuhaastattelulomake, 26.11.2012.)

Vaikka uussuomalaisnaisilla on ollut omia ennakkoluuloja lähtiessään mukaan, he näyttäytyivät minulle ennakkoluulottomina ja avoimina ihmisinä. Somaliryhmien kanssa työskennelleen Hilikka Linderborgin mukaan positiivisuus somalialaistaustaisten keskuudessa liittyy osittain islamin uskoon, johon kuuluu luottaminen Allahin tahtoon ja asioiden hyväksyminen. Tämä tietyllä tavalla suojaa heitä negatiiviselta asennoitumiselta (Kallio & Vilkuna 2012, 94). Osa naisista oli uskossaan ankarampia ja pitivät tarkempaa huolta esimerkiksi paaston ajan rukoushetkistä ja sen myötä tauoista harjoituksissa. Positiivisuus, johtui se uskonnosta tai ei, näkyi uussuomalaisten kanssa työskennellessä heidän ”kaikki käy” -asenteenaan, joka teki yhteisestä tekemisestä helppoa ja mutkatonta. Esimerkiksi rukoilu suoritettiin tauoilla tai hetkinä, jolloin harjoituksista löytyi sopiva rako.

Yritin välttää prosessissa sitä, että uussuomalaiset tai ikäihmiset ihmisryhminä nostettaisiin jotenkin erityisalustalle. Vaikka prosessissa tutkittiin myös juuria, niin tarkoitus oli tutkia niitä avoimesti mutta arvottomasti. Huomasin, että koska ryhmän sisällä oli syyskuun aikana syntynyt vahva luottamus, ryhmäläiset pystyivät puhumaan omaan kulttuuriin liittyvistä asioistaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti. Esimerkiksi tauko- ja kahvipöytäkeskusteluissa ikäihmiset kyselivät naisilta suoraan uskonnosta, kuten päähuivien käytöstä, ja naiset vastasivat kysymyksiin mielellään, eivätkä pitäneet niitä tungettelevina. Pukuhuoneissa ikänaiset kertoivat työille huumorin varjolla minkälaista on olla vanha, kun ”tissit roikkuvat ja pelkkä seisominen välillä hengästyttää”. Naiset nauroivat yhdessä alastomuudelle. Asioita käsiteltiin huumorin varjolla, ne eivät olleet ryhmälle tabuja, kuten esimerkiksi seksuaalisuus tai siitä puhuminen usein on.

Toisinaan minä yritin ohjaajana olla turhaan hienotunteinen esimerkiksi islamin uskon suhteen. Tästä esimerkkinä tapaus, joka liittyi kumartamiseen. Uussuomalaisnaisten uskonto islam kielsi heitä kumartamasta esityksen lopuksi. Syynä tähän on, ettei muslimi saa kumartaa muuta kuin jumalaa. Kun asia tuli esille, olin heti ohjaajana valppaana, pitääkö tästä alkaa keskustelemaan tai kyseenalaistavatko ikäihmiset asian? Ikäihmiset olivat tässä suhteessa minua viisaampia. He suhtautuivat kumarrusasiaan

olankolautuksella. Ehkä juuri iän tuoma viisaus ja rauha tekevät myös sen, etteivät he hätkähdä pienistä asioista tai ihmettele kulttuurien erilaisuuksista. Oikeastaan minä olin tilanteessa se, jolla on ennakkoluuloja.

Olin turhan hienotunteinen myös ikäihmisiä kohtaan. Esitys alkaa kohtauksella *Vauvat synnytyksessä* (ks. Liite 2), jossa puolet esiintyjistä on vauvoja ja puolet äitejä. Olin kirjoittanut käsikirjoitukseen, että vauvat ovat vaipoissa lavalla, mutta kun kohtausta harjoiteltiin olin sitä mieltä, etten voi laittaa vanhoja ihmisiä vaippoihin. Ikäihmiset kuitenkin halusivat ehdottomasti oikeat vaipat kohtaukseen. Niinpä esitys alkoi sillä, että ikäihmiset jokeltelivat lavalla vauvoina vaipat yllään ja nauttivat tästä suunnattomasti. Minä olin taas se, joka oli suhtautunut ennakkoluuloisesti! Nyt jälkeenpäin ajateltuna se, että olisin ottanut selvää esimerkiksi somalialaiseen kulttuuriin liittyvistä asioista etukäteen, olisikin saattanut toimia juuri toisinpäin. En olisi ollut varuillani ja hienotunteinen turhaan. Toisaalta *Tässä olen nyt* -prosessiin sopi se, että olimme koko ryhmä samalla viivalla tietämisen tai tietämättömyyden suhteen.

Kuva 8. Milja ja Naley *Tässä olen nyt* -mainoskuvassa. Kuvaaja Antti Wuokko.

Somalialainen ja islamilainen kulttuuri olivat läsnä prosessissa ilman että sitä täytyi erityisesti käsitellä. Tavallaan myös ikäihmisten ”erityisyys”, vanhuus ja ikääntyminen olivat mukana ilman, että niitäkään käsiteltiin erillisinä asioina. Aiheet, äitiys ja juuret, ja niiden tutkiminen avasi suomalaisille somalialaista kulttuuria ja uussuomalaisilla suomalaisia perinteitä tämän pienen otoksen verran. Siksi *Tässä olen nyt* -prosessissa kohtasivat ihmiset, ei eri kansanryhmien edustajat ja siitä saavutuksesta olen erittäin iloinen. Ryhmän uussuomalaisista yksi meni helmikuussa 2013 naimisiin. Hän kutsui häihinsä kaikki meidät, sillä hän halusi ikäihmiset mukaan tärkeään päiväänsä. Tämä, jos mikä, kertoo mielestäni onnistuneesta kohtaamisesta.

5 Uusi istutus – miten jatkaisin?

Tässä olen nyt -prosessi oli minulle hyvin opettavainen ja rakas projekti. Se opetti minulle asioita itsestäni ohjaajana, ja antoi intoa toteuttaa tämänkaltaisia projekteja lisää. Alle olen koonnut listaa asioista, joita minä olen oivaltanut projektin aikana, ja joita muidenkin kannattaa ottaa huomioon projekteja suunnitellessa:

1. Aikaa, rauhaa

Tässä olen nyt -projektin koko kesto oli kolme kuukautta. Näin lyhyessä ajassa on mahdollista saada aikaan onnistunut prosessi, mutta vielä parempaan lopputulokseen päästäisiin pidemmällä aikavälillä. Kohtaamiseen ja luottamuksen synnyttämiseen tarvitaan aikaa. On tärkeää, että prosessin aikana on mahdollista pysähtyä kiinnostavan aiheen äärelle, kun sellainen olo tulee. Löyhempi aikataulu antaa myös mahdollisuuden rönsyillä välillä.

2. Ihmiset

Yksi ihminen ei pysty kaikkeen. Muut taiteen ammattilaiset tuovat projekteihin uutta näkökulmaa ja nostavat esityksen taiteellista tasoa. Lisäksi draamatyöskentelyssä ohjaaja tarvitsee toista kollegaa peilatakseen prosessia. Näin ohjaaja ei kuormitu ja pysyy vastaanottamaan ryhmän tarpeita paremmin.

3. Toimivat tilat

Esitystä ei voi harjoitella siivouskopissa. *Tässä olen nyt* -projektissa harjoittelimme alkuun pienemmässä tilassa, jolloin huomasin, että myös tilan liian pieni koko rajaa pois työskentelytapoja. On hankala ohjata liikkeellisiä tehtäviä, jos ryhmällä ei ole tilaa liikua.

4. Rahaa

Esityksen valmistaminen vaatii rahaa. Ammattilaisia pitää käyttää taiteen tekemiseen ja heille pitää maksaa työstä palkkaa. Draama- sekä yhteisöteatteriprojektit lisäävät osallistujiensa hyvinvointia ja ennalta ehkäisevät syrjäytymistä ja passivoitumista. Ilman rahaa yhteisötaitelija ei pysty tekemään työtään parhaalla mahdollisella tavalla.

5. Avoimuus

Avoimuus ryhmässä pitää näkyä myös ohjaajassa ja hänen tavassaan johtaa ryhmää. Avoimuutta saadaan lisäämällä keskustelun ja purkamisen mahdollisuuksia prosessin varrelle.

6. Yhteinen aihe

Aiheen ympärille kootaan ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita samasta aiheesta, mutta ovat lähtökohdiltaan erilaisia ihmisiä. Kun ihmiset löytävät toisistaan yhteisiä asioita, kohtaaminen tapahtuu luonnollisesti ja orgaanisesti.

Tässä olen nyt -prosessin osallistujat olivat harvinaislaatuisia ihmisiä, sillä monet heistä olivat jo lähtökohtaisesti hyvin avoimia ja innokkaita tulemaan mukaan prosessiin. Uskon silti, että vastaavanlainen ”sapluuna” kuin *Tässä olen nyt* -prosessissa toimisi mille tahansa ryhmälle. Tärkeintä on jo heti alussa löytää yhteisen keskustelun tapa, harjoitella yhdessä hyväksymistä ja samalla toisten kuuntelua ja pitää prosessi avoimena ryhmälle. Ihmisten kohtaaminen on lopulta yksinkertainen asia ja sen voi aloittaa katsomalla toista ihmistä silmiin. Avoimemman ilmapiirin luomisen voi aloittaa niinkin pienistä teoista.

En ole aikaisemmin ollut tekemisissä somalialaistaustaisten ihmisten kanssa, etenkin nuorten. Olen erittäin kiitollinen, että sain tilaisuuden tavata nämä tytöt ja olen päässyt kurkistamaan heidän kulttuuriinsa, joka on positiivinen kokemus. Olen asennoitunut aivan eri tavalla, vaikka en aikaisemminkaan ole ollut negatiivinen heihin. (Osallistuja, purkuhaastattelulomake, 26.11.2012.)

Vaikka *Tässä olen nyt* -projekti on syntynyt nimenomaan tarpeesta synnyttää kohtaamista eri kansaryhmien välille, olen silti yllättynyt miten hyvin prosessi onnistui. Myös Hedman ja Mustonen kokivat projektin hyvin positiivisena ja näkivät prosessin vaikutuksen olevan ikäihmisille ainutlaatuisia. Heidän mielestään projektin yksi tavoitteista eli molemminpuolinen ennakkoluulojen ja turhien pelkojen hälveneminen toteutui. Vaikka *Tässä olen nyt* -projektiä ei ehkä voisi monistaa palvelukeskuksen sisällä yhtä laajamittaisena ilman ammattitaitoista teatteri-ilmaisun ohjaajaa, niin he näkivät, että joita-

kin ”paloja” keskuksen toimintaan olisi mahdollista sopeuttaa. Erityisen tärkeänä he pitivät projektissa syntynyttä kohtaamista. ”Tässähän oli tavallaan kyse siitä, että ensin pitää hyväksyä itsensä ennen kuin voi hyväksyä ja kohdata muita”, Mustonen totesi loppupurkukeskustelussamme (Hedman & Heinonen & Mustonen, 2012). Niinpä. Jotta voi kysyä toiselta missä sinä olet nyt, täytyy ensin tajuta missä minä olen nyt. Kohtaaminen täytyy aloittaa ensin itsestä ja sen jälkeen voi nähdä muut sellaisina kuin he ovat.

Projektin aikana oma toiveeni tutustua uussuomalaisiin toteutui, ja toivon, että saan jatkaa työskentelyä monikulttuuristen ryhmien kanssa. Uussuomalaiset opettivat ennakkoluulottomuutta ja avoimuutta, joita tarvitsee jos haluaa kohdata ihmisiä. Ikäihmiset opettivat minulle suhtautumisesta omaan itseensä, kehoonsa ja elettyyn elämään.

Se edelleen korostuu, kuinka samanlaisia ihmiset ovat ympäri maailmaa. Vain kulttuuri ja uskonto eroaa. (Osallistuja, purkuhaastattelulomake, 26.11.2012.)

Kuva 9. Zahra ja Eeva samassa mekossa.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Hotinen, Juha-Pekka 2002. Tekstuaalista häirintää. Helsinki: Like.

Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa: maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Erja 2009: Minustako ohjaaja? Tarinateatterin avulla ohjaajaksi. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Kallio, Pilvi & Viikuna, Anna-Maria (toim.) 2012: Kansalaisnavigointi - soveltava teatteri matkalla metropolissa. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, kulttuuri ja luova ala.

Ketonen, Päivi 2008: Kokemuksia psykodraaman ja tarinateatterin pedagogisesta soveltamisesta. Kohti sosiodynaamista oppimista. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.

Kinnunen, Helka-Maria 2008: Tarinat teatterin taiteellisessa prosessissa. Väitöskirja. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Korja, Venla 2012: Olen teatteri-ilmaisun ohjaaja – ammatillisen identiteettini kehittyminen. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Koskenniemi, Pieta 2007: Osallistava teatteri: devising ja muita merkillisyyksiä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Kurki, Leena 2006: Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Lappalainen, Sirpa 2007. Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma ja T. Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino

Noodi, 2011: kehämäinen rakenne. <http://oppimateriaali.wikidot.com/kehaemaeinen-rakenne>. Luettu 2.5.2013.

Noodi, 2011: nykyteatteri. <http://oppimateriaali.wikidot.com/nykyteatteri>. Luettu 23.4.2013.

Routarinne, Simo 2005: Improvisoi!. Helsinki: Tammi.

Vacklin, Anders & Rosenvall, Janne & Nikkinen, Are 2007: Elokuvan runousoppia: käsikirjoittamisen syventävät tiedot. Helsinki: Like.

Varho, Jenni & Mauri Lehtovirta 2010: Taidetta ikä kaikki – selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. Helsingin kaupunki, kulttuurikeskus.

Ventola, Marjo-Riita & Renlund, Micke 2005 (toimi.). Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin ammattikorkeakoulu. Yliopistopaino.

Suulliset ja julkaisemattomat lähteet

Facebook-keskustelu uussuomalaisnaisten kanssa 19.12.2012. Tekijän hallussa.

Hedman, Sari & Heinonen, Eveliina & Mustonen, Eija 2012: Tässä olen nyt –prosessin nauhoitettu purkukeskustelu. Tekijän hallussa.

Heinonen, Eveliina 2012. Työpäiväkirja Tässä olen nyt -prosessin aikana. Tekijän hallussa.

Pahkinen, Metsälintu 19.11.2008. Keho-luento. Metropolia Ammattikorkeakoulu, esittävän taiteen koulutusohjelma. Luennon pohjalta tehdyt muistiinpanot tekijän hallussa.

Purkuhaastattelulomake, osallistujat vastanneet 26.11.2012. Tekijän hallussa.

Purkukeskustelu 1.11.2012. Videoitu purkukeskustelu työryhmän kanssa. Tekijän hallussa.

Purkukeskustelu 26.11.2012. Videoitu purkukeskustelu työryhmän kanssa. Tekijän hallussa.

Toimintasuunnitelma

Tässä olen nyt

-draamahanke ikäihmisten kantasuomalaisten ja uussuomalaisten naisten kanssa

Kuka?

Olen teatteri-ilmaisun ohjaaja opiskelija Eveliina Heinonen ja ohjaan *Tässä olen nyt* -prosessin osana opinnäytetyötäni.

Osallistujat tulevat Kinaporin palvelukeskuksen vapaaehtoisista, jotka ovat ilmaisseet kiinnostustaan teatteritoimintaan. Lisäksi projektiin haetaan mukaan uussuomalaisia naisia, jotka ovat kiinnostuneita itsensä ilmaisusta ja omien tarinoiden jakamisesta.

Tässä olen nyt -esityksen lavastus ja puvustus tehdään yhteistyössä muiden Kinaporin palvelukeskuksen vapaaehtoisryhmien kanssa. Esityksen tuotannosta ja markkinoinnista vastaa osaltaan Kinaporin palvelukeskus.

Mitä?

Projektin tarkoituksena on saattaa yhteen Kinaporin vanhustenkeskuksen vapaaehtoiset ikäihmiset ja mahdollinen uussuomalaisten naisten ryhmä. Ohjaajan johdolla tutkitaan toiminnallisesti draamamenetelmillä kahta aihetta; äitiyttä ja omia juuria. Aiheesta koostetaan esitys, jota esitetään syksyn lopussa.

Miksi?

Kinaporin palvelukeskuksen johtajan Sari Hedmanin tilaus oli alun perin tällainen:

"Etsitään ohjaajaa ikääntyvien harrastajaryhmälle.

Kinaporin vanhustenkeskuksen palvelukeskuksessa käy runsaasti aktiivisia eläkeläisiä, jotka janoavat päästä estradille. Ensi syksyksi on haaveiltu hanketta, jonka tavoitteena olisi toteuttaa esitys ikääntyvien harrastelijänäyttelijöiden voimin."

Projektin idea on lähtenyt omasta halustani ja tarpeestani synnyttää kohtaamista kantasuomalaisten ja uussuomalaisten välille. Pelkästään eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten samaan tilaan saaminen voi olla haasteellista, koska elinympäristömme ja elintapam-

me eivät aina kohtaa sukupolvien tai eri kulttuurien välillä. Tämä kohtaamattomuus synnyttää turhaa epäluuloa ja vääriä kuvitelmia, ja sitä kautta taas ymmärtämättömyyttä. Ymmärtämättömyys synnyttää muukalaisvihaa, jota haluan vastustaa.

Tässä olen nyt -projektin ideana on yrittää hälventää ennakkoluuloja, joita kulttuurierot synnyttävät. Siksi aiheet äitiys ja juuret ovat valikoituneet projektiin, juuri niiden universaaliuden takia. Ne ovat yhteisiä aiheita kaikille iästä tai ihonväristä riippumatta. Tässä muutamia kysymyksiä, joita prosessin aikana tutkitaan:

Onko mahdollista löytää jotakin yhteistä vaikka kulttuuriperimä ja lähtökohdat ovat erilaiset? Onko meissä lopulta mitään erilaista? Onko äitiys aina samanlaista? Millaista äitiys on nykyään? Seuraako minua loputtomasti sukupolvien välinen ketju, olenko kopio omasta äidistäni? Haluanko olla kopio? Mitä reittiä minä olen kulkenut päästäkseni tähän? Miten vieressä kulkeva ihminen on päätynyt samaan paikkaan?

Miten?

Aiheita tutkitaan muun muassa keskustelemalla, kirjoittamalla sekä erilaisilla roolin luomis- ja synnyttämistehtävillä. Käytän ohjauksessani improvisaatiota ja muita aihelehtöisen esityksen luomiseen suunnattuja työkaluja. Myös omat muistot, valokuvat, laulut ja leikit ja erilaiset tekstit toimivat työskentelyn materiaalina ja impulsseina. Esitys tulee olemaan ryhmälähtöisesti valmistettu, ja kaikki materiaali tuotetaan ryhmässä syksyn aikana.

Prosessi tulee olemaan keskusteleva ja tutkiva. Haluan yhdessä ryhmän kanssa tutkia näitä kahta aihetta, ja antaa tilaa ryhmäläisille tehdä havaintoja itsestään ja toisistaan. Prosessin edetessä esitystä kohti, otan käsikirjoitusvastuun ja kokoan materiaalista esityksen, jossa halukkaat näyttelevät.

Tässä olen nyt -prosessi tulee olemaan osallistujiensa näköinen ja kokoinen. Harjoitteet, joita teetän, ovat muoto, jonka sisällön luovat osallistujat. Ohjaan prosessia äitiyden myytien ja omien juurien ympärillä, aiheita pengotaan ja vatvotaan erilaisin draaman keinoin. Tämä prosessi vaatii luottamuksellista ilmapiiriä, joka luodaan sitoutumalla projektiin ja alun ryhmäytymis- ja luottamusharjoituksilla. Jokainen ryhmäläinen saa määritellä itse kuinka henkilökohtainen ryhmässä haluaa olla. Ryhmäläisten rajoja kunnioitetaan, ja yritetään tuoda esiin jokaisen ääni. Prosessin pääpaino on enemmän itse prosessissa kuin lopputuloksessa eli esityksessä.

Missä?

Ryhmän viikoittaisena kokoontumispaikkana toimii Kinaporin palvelukeskus Sörnäisissä. Alkuun ryhmän kanssa tavataan kahdesti viikossa ja myöhemmin syksyllä useampia kertoja viikossa. Prosessista valmistuvaa esitystä esitetään kolme kertaa Kinaporin palvelukeskuksen juhlasalissa vertaisyleisölle, sukulaisille ja muille mahdollisille katsojille. Jos sopivia yhteistyötahoja löytyy, esitystä esitetään myös muissa palvelukeskuksissa tai kulttuurikeskuksissa.

Milloin?

Projekti toteutuu syksyllä 2012, aikavälillä elokuu-marraskuu. Esitykset ja prosessin päätös ovat marraskuussa 2012. Osallistujia pyydetään sitoutumaan syksyn ajaksi työskenteelyyn säännöllisesti. Harjoitukset/tapaamiset järjestetään päiväsaikaan klo 9.30–12.00 tai klo 13–15. Esityksiä on ilta-aikaan.

Mitä vielä?

Tällä hetkellä kutsun projektiin mukaan uussuomalaisia tai maahanmuuttajataustaisia naisia. Projekti tullaan kuitenkin toteuttamaan vaikka sopivaa yhteistyötahoa ei löytyisi. Kohtaaminen ryhmän kesken on tärkeää vaikka osallistujat eivät olisikaan eri kulttuuritaustoista.

Koska prosessi on osa opinnäytetyötäni, niin tulen dokumentoimaan prosessia eri tavoin mm. kuvaamalla, haastattelemalla, valokuvaamalla, äänittämällä ja toiminnallisesti. Kuvaamisesta kerrotaan osallistujille etukäteen ja he ovat tietoisia, että dokumentoitua materiaalia ei tulla käyttämään muualla kuin opinnäytetyössäni.

Tässä olen nyt -projektiin tulee myöhemmin mukaan assistentti, joka auttaa minua dokumentoinnissa, toimii apulaisohjaajana ja mahdollisena musiikin ohjaajana.

Käsikirjoitus

Tässä olen nyt

–käsikirjoitus

kirj. Eveliina Heinonen + ryhmä

Ensi-ilta 21.11.2012, Kinaporin palvelukeskus

Kohtausluettelo:

1. Vauvat tullissa
2. Kandit synnytyksessä
3. Hoiva ja hellyys
4. Uusi äiti ja neuvot
5. Leikki/ylpeily äidistä
6. Hylkäys
7. Ylpeys
8. Häpeä
9. Vaimo on raskaana
10. Kodin rakentaminen ja oma perhe
11. Mykkäkoulu
12. Hääseremonia
13. Äidin kuolema
14. Kaksi askelta jäljessä, edessä
15. Metsän lapsi
16. Hylkäys toistuu
17. Hyvä äiti, huono äiti
18. Valtasuhteet: kalsarit
19. Mykkäkoulu: toiston välttäminen
20. Missä olen nyt?

Rooliluettelo: (kaikki näyttelevät lapsia, kilpailijoita, häävieraita, kodin rakentajia)

1. Tullivirkailija
2. Vauvat1
3. Vauva2
4. Vauva3
5. Vauva4
6. Vauva5
7. Vauva6
8. Katkera äiti
9. Vanhempi1
10. Vanhempi2
11. Vanhempi3
12. Vanhempi4
13. Vanhempi6
14. Vanhempi7
15. Synnyttävä
16. Ylilääkäri

17. Kandi
18. Hoivaava äiti
19. Neuvoja1
20. Neuvoja2
21. Neuvoja3
22. Neuvoja4
23. Lapsi1
24. Lapsi2
25. Lapsi3
26. Lapsi4
27. Uhkea äiti
28. Suttuinen äiti
29. Juopotteleva äiti
30. Häpeävä lapsi
31. Rakastaja
32. Naapurin palloa pelaavat pojat
33. Kapteeni
34. Isä
35. Nuori
36. Äiti
37. Morsian
38. Kertoja
39. Eeva
40. Eevan sisko
41. Siskon mies
42. Eevan äiti
43. Juontaja
44. Käskevä äiti
45. Karim
46. Nuori
47. Äiti

1. kohta: VAUVAT TULLISSA

VIRKAILIJA: No niin no niin, lapsikullat ei mitään hätää! Ei hätää! Tänään on teidän syntymähetkenne. Ja nyt kip kap, jono,jono! Nyt on jo kiire! Isät ja äidit odottaa! Jonoon, jonoon ja passit esille. Lähemmäksi lähemmäksi!

(Vauvat yrittävät jonkinlaiseen jonomuodostelmaan.)

VIRKAILIJA: (lyö leiman passiin) Passi passi, Kinnulaan, Jääjoenkylä, Heinälato. Hyvää syntymää!

(Ensimmäinen lapsi menee hämmentyneenä pois)

VIRKAILIJA: Ja seuraava, passi passi, jaha, Säräisniemi. Hyvää syntymää!

(Lyö leiman passiin, toinen lapsi lähtee.)

VIRKAILIJA: Seuraava! Passi passi, sinut laitetaan Karjalaan, Orusjärvelle.

(Lapset kerääntyvät aina lähdettyään oven eteen odottamaan.)

VIRKAILIJA: Ja seuraava, kipi kipi vauhtia, on kiire, synnytys lähestyy! Passi passi ja Helsinki, Kallio, Vaasankatu. Hyvää syntymää!

VIRKAILIJA: Ja seuraava. Mikä siinä voi noin kauan kestää. Sinä, odotas tässä olis nyt Var-kauteen. Hyvää syntymää!

VIRKAILIJA: Ja lähetyksen viimeinen. Älä kiusaa mua, vauhtia vauhtia, synnytys lähestyy, kipi kipi! Passi passi ja sinä menet Mogadishuun!

(Kaikki lapset odottavat oven edessä jännittyneinä)

VIRJAILIJA: Avatkaa ovi! Tervemenoa, on teidän syntymähetkenne. Tästä se alkaa!

(Lapset kääntyvät lavan edessä ympäri, vanhemmat tulevat hakemaan omansa. Yksi viimeiseksi jäänyt otetaan vastaan katkerasti.)

KATKERA ÄITI: Jahas. Tommonenko sieltä nyt sitten tuli mun riesakseni. Parempi on kun olisit jäänyt tulematta. Alahan tulla pentu.

(Lapsi kävelee äidin perässä pois.)

VIRKAILIJA: Huh huh. Ja nyt ruokatunnille.

2. kohta: KANDIT SYNNYTYKSESSÄ

LÄÄKÄRI: (yleisölle) No niin tervetuloa vaan kaikki lääketieteen tämän vuoden kandit tänne. Täällä on nainen joka synnyttää.

SYNNYTTÄJÄ: Huh.

LÄÄKÄRI: Ja onko tämä teidän ensimmäinen?

SYNNYTTÄJÄ: Kyllä on.

LÄÄKÄRI: Kertokaapa rouva nyt tässä meille että mitä teidän raskauden aikaiseen ruokavaliioonne on kuulunut?

SYNNYTTÄJÄ: Suolakurkkuja ja kiviä.

LÄÄKÄRI: Vai niin. Onko teillä nyt kovia kipuja?

SYNNYTTÄJÄ: No miltä näyttää?

LÄÄKÄRI: Asteikolla 1-10 miten kova supistuskipu on?

SYNNYTTÄJÄ: Satakaksikymmentä. Voisko joku noista kandeista pitää kädestä kiinni kun minua niin tärisyttää?

(Kandi tulee vierelle)

LÄÄKÄRI: Onkin aika antaa piikki jotta päästään sitten kaikki synnyttämään tuonne salin puolelle. Tulehan sinä siitä. Katos nyt tarkkaan, tähän laitetaan risti näin. Ja tähän keski-kohtaan tökkäät tämän ruiskun. Jos et osu niin potilas saattaa halvaantua. Kokeileppas nyt.

(Kandi yrittää tärisevin käsin piikkiä. Synnyttäjä on järkyttynyt. Onnistuu saamaan piikin.)

LÄÄKÄRI: Eiköhän sitten lähdetä synnyttämään!

SYNNYTTÄJÄ: Jaa milloinkahan tästä on tullut meidän yhteinen projekti?

(Menevät.)

3. kohtaus: HOIVA JA HELLYYS

Musiikki:

(Esiintyjät yksitellen pareittain tekemään hoiva ja hellyys –liikesarjoja lavalle.)

LIIKESARJAT äitiydestä

STILLKUVAT hoivaamisesta

LEIKKI kukan pystyssä pitäminen

KAIJA:

Kun kuulin olevani raskaana niin ensin minusta tuntui pelottavalta.

Sitten uskomattomalta.

Sitten olin onnellinen.
Sitten ei tuntunut miltyään.
Yhtäkkiä tunsin olevani pettynyt.
Sitten kaikki tuntui upealta!
Kauhu hiipi hiljaa sisuksiin.
Nytkö jo.

Kukaan ei ollut kertonut miten se tapahtuu.
Yhtäkkiä olin raskaana.
Menin lääkäriin ja valitin vatsavaivoja.
Lääkäri määräsi minulle matokuurin.
Söin kuurin mutta mato pysyi mahassa.

Luulen että sain tartunnan poikakaverin pyjamahousuista.
(Kaikki juoksevat kikatellen pois lavalta.)

4. kohta: UUSI ÄITI JA NEUVOT

- äiti tulee pikkuvauvan kanssa, Neuvojat ihastelevat vauvaa
- äidille aletaan antaa neuvoja
- neuvominen muuttuu aggressiiviseksi kunnes äiti ei kestä ja vauva putoaa maahan
- neuvojat alkavat neuvoa vauvaa

NEUVOJA 1: Pitää kuunnella lasta, olla läsnä.

NEUVOJA 2: Äidin pitää hoitaa lapset hyvin kotona kouluikäiseksi.

NEUVOJA 3: Äiti kunnioittaa lastaan.

NEUVOJA 4: Äidin täytyy olla maltillinen.

NEUVOJA1: Ole kiinnostunut lapsesi asioista.

NEUVOJA2: Äidin täytyy olla vastuullinen.

NEUVOJA3: Ole ymmärtäväinen

NEUVOJA4: Älä ole lapsesi kaveri

NEUVOJA1: Älä käytä äidistäsi mutsi nimeä!

NEUVOJA2: Ole rehellinen!

NEUVOJA3: Muista syödä aina terveellisesti

NEUVOJA4: Pidä itsesi aina puhtaana, huolehdi hygieniasta!

NEUVOJA1: Ole ahkera!

NEUVOJA2: Kulje aina selkä suorana!

NEUVOJA3: Muista villahousut jalkaan!

NEUVOJA4: Ole rehellinen!

NEUVOJA1: Tule kotiin ajoissa!

NEUVOJA2: Anna paikka raitiovaunussa vanhemmille.

NEUVOJA3: Syö kaikki ruokia ja lautanen tyhjäksi!

NEUVOJA4: Lue läksyt huolella!

NEUVOJA1: Muista aina mennä suojatietä kadun yli!

NEUVOJA2: Muista aina kotiavain kaulaan!

NEUVOJA3: Muista aina, älä koskaan lähde vieraiden matkaan!

NEUVOJA4: Muista aina noudattaa neuvoja!

(Äiti pudottaa lapsen maahan ja pakenee. Neuvojat jatkavat neuvomistaan vauvalle.)

NEUVOJA1: Muista aina mennä suojatietä kadun yli!

NEUVOJA2: Muista aina kotiavain kaulaan!

NEUVOJA3: Muista aina, älä koskaan lähde vieraiden matkaan!

NEUVOJA4: Muista aina noudattaa neuvoja!

NEUVOJA1: Muista aina mennä suojatietä kadun yli!

NEUVOJA2: Muista aina kotiavain kaulaan!

NEUVOJA3: Muista aina, älä koskaan lähde vieraiden matkaan!

NEUVOJA4: Muista aina noudattaa neuvoja!

(Neuvojat jättävät vauvan lattialle ja menevät toisiaan neuvoen pois.)

5. kohta: LEIKKI/YLPEILY ÄIDISTÄ

(Lapset tulevat lavalle jonossa leikkien *hura-hura-häitä*. Lapset ottavat vauvan nukkena mukaan leikkiin.)

LAPSI1: Kerro se tarina taas!

LAPSI2: Joo kerro!

RITVA-LAPSI: No olipa kerran sitten eräs mies joka oli rakastunut yhteen kauppiaan tyttöön. Mies tahtoi kovasi mennä naimisiin tytön kanssa ja lopulta tyttö suostui. Kun ne olivat hetken olleet naimisissa sitä miestä alkoi ärsyttää se vaimo kun se koko ajan nalkutti ja

valitti kaikesta. Mikään ei ollut koskaan hyvin. Sillä miehellä alkoi myös tulla koti-ikävä ja se alkoi ikävöidä veljiään.

Niinpä yhtenä päivänä mies päätti palata kotiinsa. Yhtenä sunnuntai aamuna kun muut olivat poissa, se mies satuloi hevosen ja otti talosta mukaan arkun jossa oli koko morsiamen isän omaisuus ja ratsasti hevosellaan karkuun. Mies ajoi hurjaa vauhtia läpi peltojen ja niittyjen koska pelkäsi että morsiamen isä lähtisi takaa-ajoon heti kun huomaisi että aarre oli kadonnut. Niinpä kun mies pääsi perille kotikyläänsä niin hän piilotti arkun pelton laitaan ja meni itse piiloon luolaan. Morsiamen isä, kauppias saapui paikalle mutta kun ketään ei löytynyt hän lähti ajamaan kotia kohti. Ennen lähtöään hän nosti kätensä ylös, pui nyrkkiä ja huusi kovalla äänellä: "Ei koskaan eikä kukaan tule saamaan minulta varastettuja kalleuksia ja aarteen löytäjää kohtaa onnettomuus!"

Mies kuuli kirouksen luolasta mutta ei välittänyt siitä vaan palasi paikkaan johon oli aarteensa kätkenyt. Mutta hän ei koskaan löytänytkään aarretta. Siltä paikalta ovat monet yrittäneet sitä aarretta myöhemmin löytää, mutta turhaan. Tarina kertoo että Pekka Leskinen löysi aarteen ja vei sen aittaansa. Hänelle ei käynyt hyvin. Aamulla herätessään hänen kaikki hiuksensa olivat lähteneet päästä ja ohimoihin tuli ohimovamma.

Tiedättekö tuon lähteen josta koko meidän kylään tulee vesi?

(Lapset nyökkäävät innokkaina.)

Siinä samalla paikalla se aarre on kuulemma ollut. Että semmonen sukutarina mulla on
LAPSI2: Vau mikä tarina!

LAPSI3 SISKO: (sanoo kontinkielellä) Olipa hieno tarina.

LAPSI2: Mitä sä sanoit?

LAPSI1 MILJA: (sanoo kontinkielellä) Se sanoi, että olipa hieno tarina.

LAPSI2: Ääh, mä en ymmärrä mitä kieltä te puhutte.

(Lapset alkavat järjestää muita lapsia riviin puhuen kontinkieltä. Jotkut lapset ovat ärsyyntyneitä. Narutempu tehdään jokaisen lapsen sormeen. Viimeisen sormeen tempu ei onnistu ja kaikki nauravat.)

LAPSI1: (ylpeillen) Mun äiti onkin paras koska se tekee maailman parasta läskisoosia.

LAPSI2: Mun äiti onkin töissä pankissa.

LAPSI3: Mun äiti on paras koska se osaa laulaa nuotista.

(Lopulta uhkea äiti tulee uhkeana pihalle. Muut jäävät tuijottamaa lumoutuneena.)

UHKEA ÄITI: Mitäs penikat? Olkaahan kiltisti, äiti lähtee nyt.

SUTTUINEN LAPSI1: Mä haluaisin et sun äiti olis munki äiti.

(Suttuinen äiti tulee paikalle)

SUTTUINEN ÄITI: Kari, alahan tulla, ruoka-aika!

(Karia nolottaa oma äiti. Muut lapset poistuvat)

6. kohtaus: HYLKÄYS

(äiti vatkaa taikinaa)

KARI: Hei äiti, kato mä tein koulussa piirustuksen! Katso tässä on isä, äiti ja tuossa sisko ja...

ÄITI: Jaa. Onhan se hyvä. Joo. Mene sinne leikkeihis.

KARI: Äiti saaks mä tulla sun syliis?

ÄITI: Ei noin isot pojat yritä enää syliin. Mene nyt leikkimään siitä.

KARI: (itseksensä) Äiti, miksi sä et ota mua syliin?

Mulle on ollut aina hankala sietää torjutuksi tulemista. Kerran jo vanhempana pyysin tyttöä elokuviin. Kysyin työltä "lähdetkö elokuviin?". Tyttö vastasi "en voi kun mulla on huomenna isän hautajaiset". Vastasin siihen "no ei väkisin, eikä väsyttämällä!

7. kohtaus: YLPEYS

(Milja tulee kertomaan siitä kun oli ylpeä äidistään; äiti ompeli mekot öisin ja laittoi sanomalehdistä tehdyille henkareille. Taustalla soi Sylvian joululaulu. Ritva T. tulee punaisessa mekossa verhojen väliin kun Milja kertoo tarinaa.)

MILJA: Silloin olin äidistäni ylpeä.

8. kohtaus: HÄPEÄ

- kohtaus jossa äiti juopottelee ja on humalassa
- haluaa mennä pelaamaan jalkapalloa
- rakastaja on mukana
- lasta hävettää

9. kohtaus: VAIMO ON RASKAANA

KAPTEENI: (puhelimeen) Tykistö, komppanian toimisto. Hetkinen. Leinonen puhelimeen!

(Isä tulee ja koputtaa oveen.)

KAPTEENI: Sisään! Puhelu teille.

ISÄ: Kiitos. Haloo? Ai raskaana? Kuinka se voi olla mahdollista? No voi hemmetti. Mä yritän saada lomaa.

KAPTEENI: Tuliko asia hoidettua?

ISÄ: Tuli herra kapteeni.

KAPTEENI: Poistukaa! Hetkinen tykkimies. Mitenkäs sen loma-anomuksen kanssa?

ISÄ: Niin että jos mä saisin kaksi viikkoa lomaa?

KAPTEENI: Vai kaksi viikkoa?

ISÄ: Vaimo on kuulemma raskaana.

KAPTEENI: Kuulkaa tykkimies. Lapsen tekemiseen tarvitaan kaksi minuuttia. Te pyydätte lomaa kaksi viikkoa. Saatte kaksi päivää. Ja kun se penska syntyy niin saatte päivän. Uskoka minua, te ette halua enempää. Poistukaa!

ISÄ: Kiitos herra kapteeni.

10. kohtaus: KODIN RAKENTAMINEN JA OMA PERHE

(Laulun aikana näyttämölle rakennetaan kotia. Miehet suunnittelevat mitä rakentavat ja naiset kantavat tavaroita lavalle.)

1. Nytpä tahdon olla ma

Pienen mökin laittaja:

Seinät kun saan valmihiksi,

Toisen pään teen kamariksi,

Päähän toiseen pirttisen,

Sievän, hauskan, puhtaisen.

2. Sitten vielä rakennan

Tallin, aitan, ometan;

Hyv' on olla myöskin sauna,

Jossa kylven lauantaina,

*Riihi metsän rinnassa,
Nuottakota rannalla;*

*3. Tallis' oiva hevonen
Panna auran etehen,
Paljon voimaa tehdä työtä,
Sekä aina onni myötä –
Siin' on kaikki toivehein,
Josta laulun tään mä tein*

MIEHET: Valmista tuli!
(Naiset ovat nyrpeinä.)

11. kohtaus: MYKKÄKOULU

TYTÄR: Äiti missä sä olet? Äiti, äiti? Mä menen naimisiin! Missä sä olet, äiti mä menen naimisiin!

(Katkera äiti tulee.)

TYTÄR: (iloisena) Äiti mä menen naimisiin!

KATKERA ÄITI: Vai niin.

(Tytär jää yksin, äiti menee.)

12. kohtaus: HÄÄSEREMONIA

(Häät alkavat juhlatanssilla, kaikki tulevat iloiten juhlaan ja onnitellen hääparia.)

- Kaikki iloiten sisään
- Häätanssi
- Miehet pois, huivien asettelu + laulu

13. kohtaus: ÄIDIN KUOLEMA

(Eeva kertoo nauhalle koko jutun omin sanoin)

KERTOJA: Mä olen ollut ei-toivottu lapsi. Mä olin 15-vuotias kun mun sisko oli tullu Turusta asti käymään. Mut laitettiin kummin luo yöks. Siskolla oli uusi mies, sitä se oli tullu äitille näyttää. Mä halusin nähdä mun siskon. Ne oli tekemässä karjalanpiirakoita. Se äiti oli kirjottanut mun siskolle et hänellä on asiaa, ni mä olin taas ylimääräsenä siellä. Mä olin

nuorin, mut aina tyrmättiin. Olin aina määrättyllä etäisyydellä äitistä. Silloinkin mut laitettiin vieraaseen paikkaan yöks mä en saanu olla siel kotona.

(Sisko ja mies tekevät karjalanpiirakoita. Eeva tulee)

EEVA: Mä tuln kottii sieltä kummin luota.

(Äiti katsoo pahasti Eevaa)

SISKO: Hei Eeva. Kuule, äitiä pistää tuohon rintaan. Meidän täytyy lähteä hakemaan jotakin lääkettä sille. Eeva jää sä tänne.

(Eeva jatkaa tiskaamista.)

ÄITI: Viitisitsä noita piirakoita, tota piimää ja piirakoita antasit mulle?

KERTOJA: Sillo mä ekaa kerran uskalsin sanoo ku me oltiin siinä kaksin. Ikinä en kyllä pannu hanttiin, mä en ymmärrä miten mä silloin sillä tavalla. Suututti kun oltiin pantu sinne yöksi mettän toiselle laidalle.

EEVA: Tuossahan ne on, senku haet.

KERTOJA: Mä en antanut niit piirakoita enkä piimiä sitte. Ne jäi mun viimeisiksi sanoiksi.

(Äiti nousee ja hakee itse, Eeva tiskaa. Äiti istuu alas juomaan. Äiti kuolee.)

KERTOJA: Sit se korahti vaan, kurkku oli suorana.

(Eeva käy kolme kertaa katsomassa onko äiti varmasti kuollut.)

KERTOJA: Ensimmäinen ajatus oli vaan et hyvä nyt se kuoli.

(Eeva alkaa vetää tossuja pois.)

KERTOJA: Mä vetäsin ne tossut jalasta ku olin kuollu aina että kun kuolee ni ei lähe kengät jalasta. Oli tammikuun lapikkaat jalassa, mä vetäsin ne pois. Eka ajatus mun päässä oli

EEVA: (äidille) Onneks sä kuolit, että loppu selkäsaunat.

KERTOJA: En mä kadu niitä sanoja vieläkään koska se ei ollu mulle äiti. Ku mä en saanu häntä koskee, se aina tyrmäs mut.

EEVA: (lähtee hakemaan siskoa) Hei, älkää turhaan enää niitä lääkkeitä...

KERTOJA: Mä sain usein selkääni ja itkin koska en tiennyt miksi. Äiti oli eronnut. Isästä en tiedä mitään. Minä pelkäsin äitiä, oli kova huutamaan ja kiroili. Meillä ei koskaan käynyt vieraita.

Äiti ei koskaan kysynyt koulusta tai missä olen kulkenut. Koulussa jouduin tarkkailun kohteeksi, en pystynyt keskittymään luokassa enkä osannut läksyjä. Seisoin uunin nurkassa joka päivä. Toivoin aina että joku tulisi uunin toiselle puolella. Talvella leikittiin leikkiä jossa piilotettiin lumen alle. Minä oli aina siellä lumen alla. Välitunti loppui, en kuullut soittoa. Kaikki oli luokassa kun menin, sain arestia myöhästymisestä. Kaverit nauroivat kun sain rangaistuksen. Olin vain huoran pentu.

Ajattelen usein minkälaista olisi elää jos olisi ollut äiti ja isä.

(Haukkaa karjalanpiirakoita joita on paistettu.)

Paimenpoika laulu

*1. Jäi toiset aamulla nukkumaan, kun otin konttini naulaltaan
ja kiiruhdin karjateille,
mä kutsuin Herttaa ja Helunaa,
ne seuras torveni toitantaan,
ja metsä soitteli meille, soitteli meille.*

*2. On armas sunnuntaiaamu tää, se muistot mielessä herättää,
– nyt toiset on kirkkotiellä.
Mä etsin kirjani kontistain,
sen äitivainaalta muistoks' sain –
hän on jo tallella siellä, tallella siellä.*

*3. Nyt metsä kirkkoni olla saa, voi täällä palvella Jumalaa,
mun urkuni kauniit, soikaa!*

*Mun kirkkon' katto on korkeella,
ja yks' on ystävä seurana,
Hän kyllä muistavi poikaa, paimenpoikaa.*

14. kohta: KAKSI ASKELTA JÄLJESSÄ, EDESSÄ
(Runot puhutaan vuorotellen, aina lähestyen toisiaan.)

JÄLJESSÄ (Milja)

Äiti, sinua tässä muistelen.
Sinä hymyilet kait
siellä jossain

Olit hyvä äiti, taakan kantaja,
mutta miksi äiti kuljit aina
kaksi askelta jäljessä?

Äiti, sain sinulta opit elämään.
Jaksoit kannustaa ja murheet pois karkottaa.
Mutta miksi äiti kuljit aina
kaksi askelta jäljessä?

Äiti, hartiasi painuneet,
askeleesi lyhenneet.
Hauras, hellä katseesi jäi minuun.
Mutta vieläkin suren kun kuljit aina
kaksi askelta jäljessä.

EDELLÄ (Fowsia)

Hooyo, hooyo macaan,
muistatko kun kävelimme yhdessä?
Olit aina minua kaksi askelta edellä.

Sinun askeleesi avasivat tien jota pitkin kävelen edelleen.
Se tie on vaaraton, valoisa, kaunis.
Se tie on paratiisin tie.

Hooy, hooy macaan,
annoit minulle elämän josta en voinut unelmoida.

Olet unelmaäiti,
olet paras ystävä,
olet elämän lahja.

Kiitos rakas äiti kun kävelit kaksi askelta minua edellä.

15. kohtaus: ÄITI MAA
(Metsässä, esiintyjät huojuvat puina toisiaan pidellen.)

KARI:

Tämän maiseman syliin synnyin, metsän kämmenelle. ☒
Opin hengittämään sen tahtiin. Syvään. Kiireettä. ☒
Opin sen askeleet. Laulut. Sen osaksi juurruin. ☒
Opin näkemään metsän puilta, puut metsältä. ☒
Kuulemaan perhosen lennon, näkemään tuulen liitelyn niityn yllä. ☒
Nyt missä tahansa mutta kotona tässä maisemassa. ☒☒☒

Tätä metsää rakastan: ☒
naavapartakuusia,☒
suopursusoiita,
kivikkorinteitä,
neulaspolkuja. ☒☒
Tätä metsää rakastan. ☒
Tätä maata.
(Maaria Leinosen runo)

NALEY:

Minä vietin nuorena paljon aikaa metsissä. Tykkäsin veistellä. Tämä tässä on kutkutin. Minä olen veistänyt tämän. Lempi, minun äitini opetti, hän oli taitava käsistään. Siksi minäkin osaan nyt tehdä käsilläni. Lempiä ei koskaan saanut sanoa äidiksi.

Äiti-maa, oli minun äitini, isäni, veljeni, suurin ymmärtäjäni, lohduttajani. Rakas joka rakasti ilman ehtoja. Iso puu, sammalmätäs, kivi antoivat lohtua, eivät paenneet syliä. Olivat aina paikalla.

Minä toivoin vapautta. Vapautta olla oma itseni. Itseni näköinen, vinoon kasvanut, ei kenenkään muun muokkaama.

Minä olen reipas ja sitkeä kuin kataja, taivuin mutta en taittunut. Opin iloitsemaan pienistä asioista, se oli minulle elinehto tai sitten kuihtuminen pois.

Tämän maiseman syliin synnyin, metsän kämmenelle.

16. kohtaus: TOISTO

(Karin kohtaus uudestaan, sama toistuu. Roolit vaihtuneet. Tullaan torjutuksi.)

(Kari kirjoittaa tietokoneella tms.)

KARIN LAPSI: Hei isi, kato mä tein koulussa piirustuksen!

KARI: Jaa. Onhan se hyvä. Joo. Mene sinne leikkeihis.

KARIN LAPSI: Isi saaks mä tulla sun syliis?

KARI: Ei noin isot lapset yritä enää syliin. Mene nyt leikkimään siitä.

(Lapsi lähtee allapäin pois.)

KARI: Ei tämän näin pitänyt mennä.

17. kohtaus: HYVÄ ÄITI, HUONO ÄITI

JUONTAJA: Arvoisa yleisö, tervetuloa Maailman paras ja maailman huonoin äiti - kilpailuun! Tänään meillä kisailee kaksi joukkuetta. Ensimmäisenä joukkue Muikeat Mutsit, annetaan aplodit. Ja toisena Älyttömät Äipät, annetaan heillekin aplodit!

(Molemmat joukkueet asettuvat riveihin toisiaan vastapäätä.)

JUONTAJA: Tänään siis kisataan kahdessa lajissa, ensin kilpaillaan Paras äiti sarjassa ja sen jälkeen Maailman huonoin äiti –sarja. Ovatko kilpailijat valmiina? Ja Muikeat Mutsit, ensimmäinen kilpailija! Näyttäkää maailman paras äiti!

(Joukkueen yksi kilpailija astuu eteen ja esittää jonkin maailman paras äiti jutun. Toinen joukkue vastaa omalla kilpailijallaan.)

JUONTAJA: Kiitos kilpailijat! Siirrytään seuraavaan sarjaan Maailman huonoin äiti. Ja ensimmäinen joukkue olkaa hyvä!

(Joukkueen yksi kilpailija astuu taas esiin ja näyttelee jonkin maailman huonoin äiti jutun. Toinen joukkue vastaa omalla kilpailijallaan.)

(Kilpailun loppuvaiheessa Riitta lopettaa kisan.)

RIITTA: Minä en ole täydellinen äiti mutta parhaani olen yrittänyt. Sitä minä en kuitenkaan ymmärrä että minkä tähden jotkut kaivavat nenää bussissa.

(Kertoo tarinan nenänkaivuusta ja siitä millaista on olla stadin tyttö.)

18. kohtaus: VALTASUHTEET

ÄITI: Hei Karim! Käyppäs viemässä nämä roskat.

KARIM: En käy.

ÄITI: Käy nyt vaan viemässä ne.

KARIM: Miksi minun pitäisi?

ÄITI: No koska minä sanon.

KARIM: No jos minä sanon sulle äiti että vie roskat niin et sinä vie.

ÄITI: Minä olen sun äitisi ja kun sanon että vie roskat niin sinä viet ne.

KARIM: Olet käskyttäjä.

ÄITI: Minähän vain pyysin viemään roskat.

KARIM: En suostu.

ÄITI: Sinähän kyllä viet ne!

KARIM: Senkin destooppi!

ÄITI: Kuule minä kyllä määrään tässä talossa!

KARIM: No minä olen isäntä!

ÄITI: No jaaha, todistappa kuule väitteesi!

(Karim venyttää kalsarin kuminauhaa ja esittelee sukukalleuksiaan. Pieni hetken hiljaisuus ja molemmat alkavat nauraa. Nauravat pitkään.)

ÄITI: Voisitko ystävällisesti viedä roskat ulos?

KARIM: Okei.

19. kohtaus: TOISTON VÄLTTÄMINEN

NUORI: Mä olen sulle todella vihainen.

ÄITI: Muakin ärsyttää! Mäkin olen vihainen!

NUORI: (huutaen) Hitto mun tekis mieli huutaa sulle!

ÄITI: Ja voi hitto kun mun tekis mieli lyödä sua turpaan.

NUORI: Mä olen vihainen!

ÄITI: Mäkin olen vihainen!

(Halaavat)

20. kohtaus: MISSÄ OLEN NYT?

(Nauhalla. Samaa aikaa kaikki esiintyjät tulevat lavalle, katsovat yleisöön.)

Missä olen nyt?

Olen fyysisesti juhlasalissa.

Olen oravanpyörässä, liikaa kaikkea ja yhtä aikaa.

Olen omassa elämässäni vahva itsenäinen nainen.

Olen teatteriesityksessä, lavalla ja kaikki katsovat minua.

Olen tässä ja nyt. Mukana on jotakin taivaallista. Olen jossakin korkealla. Joku johdattaa, en ole maassa vaan korkealla, jossakin.

Olen tässä mutta minulla on irtonainen olo. Vasemman jalan varvas oikuttelee.

Olen taas viirun verran viisaampi. Aika on vain liian lyhyt.

Olen matkalla uuteen. Olen matkalla.

Olen iloinen kun saan olla läsnä tässä tapahtumassa.

Olen elämäni parhaassa paikassa. Henkisesti, psyykkisesti ja fyysisesti. Olen tullut tähän hetkeen monen mutkan kautta. Elämässäni on ollut hylkäämisen kokemuksia, pelkoja ja pienuuden sekä ulkopuolisuuden tunnetta. Matkani kohti omaa totuuttani, mestaruuttani on ollut pitkä ja kivikkoisen. Häpeä omasta itsestäni, äänestäni, ulkomuodostani sekä perheestäni on ollut se diplomityö, jota tulin tähän elämään suorittamaan. Suurin oivallukseni on ollut itsensä rakastamisen tärkeyden ymmärtäminen. En edes usko että oman pyhytensä, jumalaisen laatunsa voi kohdata ilman itsensä täydellistä hyväksymistä.

Tunnen oloni turvalliseksi ja rauhalliseksi. Olen tässä ja nyt.

Tässä olen nyt

esitys äitiydestä, juurista ja itsestä

**Kinaporin palvelukeskus,
ensi-ilta 21.11 klo 19, muut esitykset 23.11 ja 24.11
klo 13**

Ohjaajan sanoja 20.11.2012

Keväällä 2012 Kinaporin johtaja Sari Hedman etsi näytelmäkerhon ohjaajaa ikäihmisille. Kävelin taloon ja esittelin projektin jossa haluaisin tutkia äitiyttä ja omia juuria. Etsin projektiin mukaan myös uussuomalaisia naisia, koska halusin saada ihmiset eri ikäpolvista ja eri kulttuuritaustoista kohtamaan. Teatteriesityksen valmistamisprosessissa ihmiset kohtaavat väistämättä, tekijät lavalla ja kokijat katsomossa. Tämän ryhmän kohtaaminen on sujunut erityisen hyvin, ei ole harjoituskertaa jolloin en olisi nähnyt ihmisten halallevan ja koskettavan toisiaan. Se vaatii myös erityistä herkkyyttä olla auki ja valmiina kohtamaan uusi ihminen josta ei tiedä mitään. Sitä avoimuutta, kohtaamisen valmiutta, tästä ryhmästä on löytynyt. Sitä olen erityisen ylpeä.

Olemme lähteneet tutkimaan aiheita harjoitusprosessin aikana teatteriharjoitteiden avulla. Kirjoittamalla, muistelemalla ja näyttelemällä sekä liikkeellä etsimällä esimerkiksi äidin kävelytyyliä. Esinytät ovat jakaneet omia inania ja kipeitä muistojaan omista hetkistä äitinä tai lapsina. Näistä ajatuksista ja muistoista olen koostanut esityksen kaaren.

Tämä esitys ei ole yksi totuus äitiydestä, eikä kerro suoraa vastausta miten asiat pitäisi tehdä. Tämä on ryhmämme yksi näkökulma siltä, mitä kaikkea äitiyteen voi liittyä.

Ajatus kehästä ja toistosta on noussut useamman kerran ryhmässämme puheeksi. Emme voi muuttaa sitä mikä jo olemme. Äitiys tai vanhemmuus periytyy - halusimme sitä itse tai emme. Kuten eräs näyttelijämme harjoituksissa kerran tokaisi: "Meille jokaiselle on annettu nämä rakennuspalikat. Niistä se oma talo on rakennettava."

Kiitokset:

Helka-Maria Kinnunen/Metropolia AMK, Jenni Varho/Helsingin kulttuurikeskus, Pertti Huovinen/Metropolia AMK, Sari Hedman/ Kinaporin palvelukeskus, Eija Mustonen/Kinaporin palvelukeskus, Arto Korpela/Kinaporin palvelukeskus, Reetta Salminen/Konttulan palvelukeskus, Aimo Salmelainen, Juha Laakso, Maarita Leinonen, Laura Ikonen, Sirpa Winter sekä äiti.

Työryhmä

Ohjaus ja dramaturgia: Eveliina Heinonen
Valot, äännet, musiikki, graafinen suunnittelu, valokuvaus: Antti Wuokko
Lavastus: Eija Mustonen, Merja Lehto, Riho Jakobson, Sirku Liimatainen
Puvustus ja rekvisiitta: Metropolia AMK: n puvusto ja koko työryhmä
Tuottaja: Tiina Piirainen

Esiintyjät

Naley Isse
Sisko Kinnunen
Johannes Kolonen
Milja Koru
Ritva Kyrö
Kari Leinonen
Zahra Mohamed
Ubah Omar
Kaija Rave
Fowsia Roble
Eeva Turunen
Riitta Tähtinen
Ritva Tähtivuori

Ääninauhalla myös Sirpa Winter.

(Tässä olen nyt -esitys on Eveliina Heinosen Metropolia AMK:n teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinnon kirjallisen oppimäytteen toiminnallinen osa.)

Esiityksen musiikki:

Richard Strauss: Also Sprach Zarathustra . Michael Nyman: Scent of love
Rock-a-bye Baby (trad.), Falls Abdi: Dhaanto (juhatanssi)
Sylvian joululaulu (säv. Karl Collan), Paimenpoika (säv. Mikael Nyberg, san. Immi Hellen)
Ali Farqa Touré & Toumani Diabaté: Ruby, The Bar-Kays: Soul Finger

Esiintyjien omien tekstien lisäksi esityksessä käytetään Maarita Leinosen runoa.

Tässä olen nyt –kohtaukset

Syntyinä
Synnytyksessä
Hoiva ja hellitys
Neuvojat
Leikki
Hylkäys 1
Ylpeys
Häpeä
Miehen näkökulma
Kodin rakentaminen
Hylkäys 2
Häät
Äidin kuolema
Kaksi askelta jäljessä, edessä
Äiti Maa
Hylkäys 3
Hyvä äiti, huono äiti
Äidin valta
Taistelu
Missä olen nyt?

Miten käsitys on muuttunut?

5. Prosessi on ollut minulle miellyttävä.

1	2	3	4	5
täysin samaa mieltä				täysin eri mieltä

6. Lähtisin tulevaisuudessa samanlaiseen projektiin uudestaan.

1	2	3	4	5
täysin samaa mieltä				täysin eri mieltä

7. Projekti oli omasta mielestäni onnistunut.

1	2	3	4	5
täysin samaa mieltä				täysin eri mieltä

8. Olen tyytyväinen omaan panokseeni projektissa.

1	2	3	4	5
täysin samaa mieltä				täysin eri mieltä

Onko omassa toiminnassasi jotakin jota olisit halunnut tehdä toisin, mitä ja miten?

9. Muuta? Ruusuja, risuja, toteutumattomia toiveita, parannus- tai muutosehdotuksia?

Lehtijuttu Tässä olen nyt -esityksestä

Äitiyden ja omien juurien määrittelyä teatterin keinoin

23.11.2012

Päivi Akonpelto, HEO:n journalisti harjoittelija

Linkki sivuille: <http://lejos.wordpress.com/2012/11/23/aitiyden-ja-omien-juurien-maarittelya-teatterin-keinoin/>

Tässä olen nyt -esitys Kinaporin vanhustenpalvelukeskuksessa kokoaa yhteen kantasuomalaisia ikäihmisiä ja nuoria maahanmuuttajanaisia. Somalinaisille on tärkeää saada määritellä itse itsensä.

Parasta aikaa vietettävän Kallio Kipinöi -festivaalin ohjelmistoon kuuluva Tässä olen nyt -teatteriesitys on syntynyt Kinaporin vanhustenpalvelukeskuksen asiakkaiden aloitteesta. Mukana on myös neljä somalialaissyntyistä nuorta naista, jotka ovat erityisen iloisia mahdollisuudesta tustua varttuneempiin suomalaisiin. Naley Isse, 22, Zahra Mohamed, 26 ja Ubah Omar, 24, ovat tekemässä teatteria ensimmäistä kertaa. Fowsia Roblella, 24, on aikaisempaa kokemusta näyttelemisestä Moniheli ry:n I Count – hankkeen tiimoilta.

Kinaporissa viihtyvä kymmenen hengen ryhmä innokkaita harrastajanäyttelijöitä innoitti talon johtoa etsimään apuvoimia näytelmäkerhon toteuttamiseksi. Ohjaaja Eija Mustosen mukaan Metropolian ammattikorkeakouluun laadittiin etsintäkuulutus. Teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelija Eveliina Heinonen tarttui haasteeseen. Muutamassa kuukaudessa ryhmä on hänen johdollaan koonnut omakohtaisista kokemuksista erilaisten harjoitteiden kautta syntyneestä materiaalista äitiyttä ja omia juuria tutkivan esityksen.

Yhteisen aiheen äärelle

Eveliina oli suunnitelma valmiiksi pohjustettuna.

- Halusin teeman ympärille mukaan ihmisiä eri ikäpolvista ja kulttuuritaustoista. Kohtaamattomuus eri sosiaaliryhmien kesken on vallitseva tosiasia, Eveliina toteaa.

- Olemme esitystä tehdessämme miettineet äitiyttä eri kulttuureissa, mutta myös yleisemmällä tasolla sitä mistä tulemme, miksi olemme tässä ja muuttuuko saamamme perintö välittäessämme sitä itse eteenpäin. Äitiyttä koskevissa kokemuksissa ja muistoissa on yllättävän paljon samankaltaisuutta.

Ennakkoluuloja murtamassa

Fowsia Roble kertoo harjoitusten sujuneen hienosti.

- En olisi muuten saanut mahdollisuutta tutustua näihin ihmisiin. Ennakkoluuloja oli varmasti puolin ja toisin. Mietin pitkään, että täytyy varmaan olla varovainen, koska nämä ihmiset eivät ole tottuneet olemaan tekemisissä ulkomaalaisten kanssa.

Läpimenoa edeltää sarja lämmitys- ja kontaktiharjoituksia, jotka kertovat välittömyydestä ja luottavaisesta ilmapiiristä.

- Tekstin tuottaminen ei ollut vaikeaa. Meidän piti esimerkiksi miettiä, millainen on hyvä äiti ja millainen on huono äiti. Olen kertonut omasta äidistä, koska mulla ei ole vielä lapsia. Tuntuu siltä että meidän lapsuudet ovat olleet erilaisia kuin suomalaisilla kollegoilla. Joillakin on tosi surullisia kokemuksia, Fousia kertoo.

Kinaporilaisten näytelmäkerhon ja somalainien kohtaamisesta on kuitenkin syntynyt uusi yhteisö, joka saattaa jopa korjata jotain menetettyä.

- Meistä on tullut näiden suomalaisten kanssa täällä kuin perhe. Me varmasti pidetään yhteyttä vielä tämän jälkeenkin, Fousia toteaa.

Teatteri haastaa määrittelemään

- En pidä itseäni suomalaisena, vaikka olen asunut täällä lapsesta asti, vuonna 1994 Kuopioon perheensä kanssa muuttanut, edelleen kotona asuva Fousia jatkaa.

- En myöskään tahdo, että musta käytetään nimitystä maahanmuuttaja. Olen uussuomalainen. Maa josta olen tullut ei ole mulle tärkeä, vaan kasvuympäristö. Olen sisäisesti suomalainen, vaikka vereni ei ole suomalaista.

Perheestään itsenäistynyt kavereidensa kanssa asuva Naley puolestaan tunnistaa omakseen määritelmän Suomen somali.

- Mulla on somalialaisen identiteetti, mutta mun ajattelutapa on suomalainen.

Vieressä kenraaliharjoituksesta palautuva Zahra heittää puhelunsa lomasta oman mielipiteensä. Hän on muuttanut Suomeen perheineen kahdeksan vuotiaana ja asuu edelleen kotona.

- Olen muuttanut tänne, olen siis maahanmuuttaja! Okei, toisaalta olen myös suomalainen. Mutta mulla on maahanmuuttajan tausta ja sellaiseksi mua saa ja pitää sanoa.

Viisi vuotiaan poikansa kanssa yksin asuva Ubah pitää itseään myös "Suomessa asuvana maahanmuuttajana". Hän odottaa pääsevänsä käymään Somaliassa isänsä luona yhdessä lapsensa kanssa.

- Mun äiti kuoli sodassa. Edellisestä käynnistä Somaliassa on jo kuusi vuotta. Tutustuin silloin mun pojan isään, mutta hän ei tahtonut tulla Suomeen.

Keskusteluun ottaa osaa esityksessä isoäitiydestään koskettavasti iloitseva Ritva Tähtinen. Hän haluaa Ubahia. - Ujous ja varovaisuus meitä kohtaan on näistä tytöistä kadonnut! Me ollaan ihan tavallisia ihmisiä, Ritva hymyilee.

Joku toinen tavalliseksi suomalaiseksi vanhukseksi tunnustautuva saattaisi kyseenalaistaa edellisen. Puolitoistatuntia aikaisemmin tämä rouvashenkilö taapersi antaumuksella näytelmän avauskohtaukseen vauvaksi muuntautuneena.